

47524

Pripovedke za mladino.

I. zvezek.

SLOV. ČITALNICA
GRADCI

Zlatorog skoči proti njemu lovec se zverne v slabočino.

Pripovedke

za

mladino.

I. ZVEZEK.

Spisal Fr. H. *učenec*

V Ptuj 1882.

Založil in natisnil W. Blanke.

47524

030023372

Natisnil W. Blanke v Ptuji.

DR. GOJMIR KREK

Predgovor.

Pravljice in pripovedke so mladini naj pripravnejše berilo. Takih ponujam tu mladim prijateljem. Ako najdem takih čitateljev in zbudim v njih veselja do branja, dosegel sem svoj namen.

Odraslim pa in kritikarjem, če jih najde ta knjižica, samo to: Namenjena je mladini!

V **Ptuji** 19. februarja 1882.

Fr. H.

THE
LIBRARY OF
THE
MUSEUM OF
ART AND
ARCHAEOLOGY
OF
THE
UNIVERSITY OF
CAMBRIDGE

1871

1871

Pedenjčlovek-laketbrada.

Slovenska. *Po Valjavcu.*

Živela je nekdam siromašna mati; imela je tri sinove. Hodili so na delo. Ko niso imeli nekega dne drugega posla, pošlje jih mati v šumo po drva. Naj starejemu sinu da purana ter mu reče: „Idi v šumo po drv; ko boš lačen, speči si purana“. On gre, zakuri ogenj pa si peče purana. Pride Pedenjčlovek-laketbrada (bil je možiček komaj eno ped visok, imel je pa brado laket dolgo) in ga praša: „Deček, kaj delaš“? — „Purana si pečem, bom jel“. Pedenjčlovek-laketbrada pa zgrabi purana in ga odnese. Naj stareji sin pride žalosten in lačen domu in pove, kaj se mu je zgodilo.

Drugi dan gre drugi brat v šumo in pravi sam pri sebi: „Bom videl, ali bode vzel purana tudi meni“! Pride v šumo, naseka si drv, speče purana. Komaj je bila gotova pečenka, pride Pedenjčlovek-laketbrada, mu jo vzame in zbeži. Revež pride lačen domu in pove, kaj se mu je zgodilo.

Tretji dan gre tretji brat v šumo. Vzame sekuro in seka drva. Ko postane gladen, speče si purana. Ko je bil spečen, pride Pedenjčlovek-laketbrada in hoče vzeti purana. Deček ga pa zgrabi

za brado in ga praša, kaj hoče s pečenko. „Jel bom“, odgovori Pedenjčlovek-laketbrada. „Ne boš“, pravi deček. Začneta se ruvati, deček pa zgrabi sekiro, razkolje bukvo, dene brado Pedenjčlovekovo v razpoko in potegne sekiro vun, da je obtičala brada njegovega nasprotnika notri.

Vesel priteče deček domu in pove bratoma, kaj je storil onemu človeku. Vsi trije grejo v gozd, pa ne najdejo ne bukve ne človeka. Ali bukev je bila razrila zemljo, koder jo je vlačil Pedenjčlovek-laketbrada. Gredó po sledu, pa pridejo do neke jame; v njo je peljal sled. Bratje pomišljujeje, kako bi mogli v jamo. Najmlajši pomisli, nekoliko in reče: „Pojdimo vsak na eno stran, poprosimo naše sosede za vrvi in pridimo nazaj“. Tako storé in prineso kmalu vsak eno vrv. Zvežejo jih vkup, stareja spustita mlajšega po vrvi v jamo.

Ko pride do dna, v podzemeljski svet, da bratoma znamenje, naj počakata, da se bo ogledal. Gre dalje in dalje pa pride do sela, kjer so plesale devojke kolo. Pride do njih ter jih pozdravi: „Pomoz“ Bog, kolo devojačko! Ali ste vidile iti tu mimo Pedenjčloveka-laketbrado“? — „Vidile smo ga; vlekel je bukev za seboj“! Naj mlajše dekle stopi k njemu, mu da oreh in reče: „Le pojdi dalje, boš že zvedel, kaj imaš početi žnjim“:

On gre in pride v drugo selo, kjer so tudi plesale deklice kolo. On jih vpraša: „Pomoz Bog,

kolo devojačko! Ali ste vidile Pedenjčloveka-laketbrado“? One mu odgovoré: „Vidile smo ga, bukev je vlekel za seboj“! In zopet stopi k njemu naj mlajša, da mu lešnik in reče: „Le pojdi dalje, boš že zvedel, kaj imaš početi žnjim“!

Gre dalje in pride v tretjo vas. Tudi tu so plesale deklice kolo. On jih pozdravi in reče: „Pomoz Bog, kolo devojačko! Ali ste vidile Pedenjčloveka-laketbrado“? One mu odgovoré: „Vidile smo ga, vlekel je bukev za seboj“! Naj mlajša stopi k njemu, mu da jabelko in reče: „Pojdi k temu človeku. Ko prideš v hišo njegovo, boš našel na mizi skledo polno strupa vrzi jo na tla, da se razbije. Človek se bo boril s teboj. Če vidiš, da bi te nadvladal, vzemi tri četrtine oreha in pojej jih, eno pa vrzi proč. Če bo on še močnejši kakor ti, vzemi lešnik; pol jedra pojej, pol ga pa vrzi proč. Če pa čutiš, da si še slabiji od njega, razreži jabelko na štiri dele, jednega pojej, tri pa vrzi proč, onda ga boš premagal. On te bo prosil, da bi ga ne tepel; ali ti ne vzemi drugega, kakor prstan, kateri ima na desni roki. Če ti ga ne bo hotel dati, tepi ga tako, da ti ga bo dal“.

Mladeneč se odpravi na pot, pride do hiše Pedenjčloveka-laketbrade in najde njegovo mater na pragu. Vpraša jo, kje je Pedenjčlovek-laketbrada. Mati mu odgovori, da spi. Na to stopi mladeneč v sobo, zgrabi skledo z otrovom in jo vrže na tla

da se razdrobi. Potem pa kliče človeka: „Oj, Pedenjčlovek-laketbrada, ustani“! Še le v drugo se mu oglasi in godrnja: „No, no“! Vnovič ga pokliče in reče: „Pedenjčlovek-laketbrada, ustani“! Pedenjčlovek-laketbrada mu pa odgovori iz postelje: „Ako ustanem, za te ne bo dobro“! Mladeneč pa zavpije zopet: „Oj, Pedenjčlovek-laketbrada, ustani, da se boriva“!

Pedenjčlovek-laketbrada ustane iz postelje in začneta se boriti. Skoraj bi bil premagal mladenča; ta pa vzame oreh, poje tri četrtine, četrtino pa vrže proč, sne še pol lešnika in četrtino jabelka pa se sprimeta zopet. Kmalu zmaga mladeneč in začne tepsti nasprotnika. Ta ga pa začne prositi, naj ga ne bije, da mu dá kar hoče, purana, ktera je bil vzel njegovima bratoma, zlata in srebra, kolikor more nesti. Mladeneč pa reče, da neče drugega kakor prstan z njegove desne roke. Pedenjčlovek-laketbrada mu pa odgovarja, da prstana ne more dati. Zato ga tepe mladeneč tako dolgo, da potegne prstan s prsta in ga vrže na tla.

Mladeneč pobere prstan, si ga natakne na prst in gre. Pride v vas, kjer so plesale deklice kolo, zahvali se naj mlajši za dober svet in si jo vzame za ženo. Po poroki se odpravita na njegov dom. Na potu ga prosi žena vedno za prstan in tarnja tako dolgo, da jej ga dá. Ko prideta na mesto, kjer je visela še vrv, po kateri je bil prišel

doli, potegne mladenec za vrv, da bratoma znamenje in ona dva potegneta naj prej njegovo ženo na svet. Žena jima pa pokaže prstan in jima pove, kako moč ima.

Čudno se je zdelo mladenču, da brata vrvi tako dolgo nista spustila zopet doli. Ko spustita toraj vrv, priveže kamen zanjo in brata ga potegneta kviško. Ko ga pa privlečeta do pol visine prerežeta vrv in kamen pade v globočino, da se razdrobi na kosce. Mislila sta nečloveška brata, da je njen brat na vrvi.

„Bog ti moj mili, tako bi bil pal jaz doli, tako bi se bil razdrobil, ko bi mi Bog ne bil dal pameti“, misli mladenec sam pri sebi.

Revež ni mogel na svet; žalosten se vrne pa pride pod visoko drevo. Mimo drevesa tekla je velika voda, pod drevesom ležalo je devet kamenčikov, na drevesu bilo je gnezdo, v gnezdu ležalo je devet mladih ptičkov. Na enkrat priplava po vodi velik som in hoče požreti ptičke. Mladeneč pa pobere hitro kamenčke, jih vrže somu v gobec in reši ptiče.

Ko prileti starka domu, vidi, da so njeni mladi še vsi živi; praša toraj dečka, kaj hoče zato, da ji je rešil mlade. Dečko jo prosi, naj ga spravi iz jame na svet. Vesela mu pomaga ptica, prinese ga na svet, on vzame bratoma ženo in prstan in živi dolgo in srečno.

Čudotvorni lokot.¹⁾

Slovenska. *Po Valjavcu.*

Živela je enkrat žena, imela je sina. Ta je živil sebe in mater; pasel je kravo, nabiral je drv in nosil jih je v mesto na prodaj; za peneze je pa kupoval kruha, da je hranil mater in sebe. Dogodi se, da nese enkrat šibja v mesto; proda ga, kupi kruha in gre zopet domu. Ko je šel domu s kruhom skoz šumo, pride do pastirjev in vidi, da hočejo ubiti malega psička. On jim reče: „Ne ubijajte ga, saj vam revče ni storilo nič, dajte ga raje meni. Pastirji mu reko: „Kaj nam daš zanj? Daj nam kruha!“ On jim da kruh, vzeme psa in gre domu.

Ko pride domu, praša ga mati: „Ali si prinesel kruha?“ — „Ne, kupil sem psička za kruh“. Ona pa veli: „S čim ga bova hranila, saj sama nimava kaj jesti“. — „Pa pojdem po šibja in kupim zopet kruha“.

Gre toraj drugi krat po šibja, ga nese v mesto, proda ga in kupi kruha. Ko pa pride skoz šumo, vidi, da hočejo zaklati pastirji mačka. Reče jim toraj: „Ne mučite mačka, saj vam ni storil nič, dajte ga raje meni!“ Pastirji pa reko: „Kaj nam

1) Lokot=taška.

daš zanj?“ On reče: „Kaj bi vam dal, saj nimam nič!“ — Pastirji pa odvrnejo: „Daj nam ta hleb kruha!“ On jim ga da in nese mačka domu.

Starka je bila lačna, komaj je že čakala kruha. Komaj pride sin domu, ga vpraša: „Ali neseš kruha? — „Ne! mačka sem kupil za kruh!“ Starka pa veli: „Saj sam nimaš jesti, kaj bo še le maček jedel!“ On pa reče: „Pa pojdem zopet po šibja, prodam ga in kupim kruha, maček mi bo že še kaj koristil“. Gre tretjič, nabere šibja, proda ga in kupi kruha. Pride zopet v šumo, vidi, da pastirji pobijajo kačo. Prosi jih toraj: „Ne ubijajte kače, saj vam ni storila nič!“ Smilila se mu je; bila je lepo pisana, dopala se mu je. „Kaj nam pa daš, da je ne ubijemo?“ prašajo pastirji. „Ta hlebec kruha“, odgovori milosrčni. Da jim hlebec oni pa njemu kačo. Ko gre s kačo domu, mu reče kača: „Pitaj me; ko bodem zrasla, nesi me domu“.

Mati ga pokara, da ni prinesel kruha; on pa reče: „Tudi to mi bo še koristilo“. Gre toraj četrti krat v gozd, nabere šibja, proda ga in kupi štiri hlebe kruha. Najedli so se vsi, pes, mujcek, kača, mati in on.

Živalim daje jesti. Kača zraste velika, da jo je mogel komaj nesti na njem dom. Na potu mu pa reče ona: „Moja mati ti bo dajala zlata in srebra za to, ker si me prinesel, ali ne vzemi nič, zahtevaj lokot, ki visi za vrati. Kar koli boš želel, po-

trkaj po njem, koj bo prišlo dvanajst mladenčev in prašali te bodo: kaj zapovedate? Samo reči jim, kaj bi rad, hitro boš imel“.

Ko prinese kačo njenim starišem, prašajo ga, kaj hoče za to, da jo je prinesel domu. On odgovori, kakor ga je bila naučila kača: „Nič drugega, kakor lokot, kateri visi za vratmi“. Oni mu pa pravijo: „Sinek, tega ti ne moremo dati; kaj bi pa tudi s lokotom? damo ti raje denarja, kolikor ga moreš nesti. Ali on neče denarja, samo lokot zahteva. Dolgo mu ga niso hoteli dati, ker ga pa vendar niso hoteli pustiti brez plačila, dajo mu lokot.

Vesel ga vzame mladeneč in odide. Komaj je bil nekoliko dalje od kačjega doma, potrka na lokot in na enkrat stoji pred njim dvanajst mladenčev, kateri prašajo: „Kaj zapovedate?“ — „Nič drugega, kakor da bi bil rad hitro doma!“ — Še pomisliti ni mogel kako in kaj, že je stal pred domačo kočo.

Mati ga pozdravi vesela: „Hvala Bogu, da si doma! težko sem živila, ko te ni bilo“. „Le ne žalite se“, odgovori sin, „sedaj bova živila bolje kakor do slej; prinesel sem stvar, da bodeva živila lahko“. Skrivaje potrka na lokot, dvanajst mladenčev prileti: „Kaj zapovedate?“ prašajo. — „Jedi in pijače za mater, za me, za psička in za mujceka!“ Na enkrat bila je polna miza naj boljih jedi in pijač.

To je bilo materi po volji, še bolj je ljubila svojega sina nego prej.

Kmalu pa pride sinu misel, da bi se ženil; zato reče materi: „Mama, pojdite k našemu kralju, naj mi da svojo hči za ženo“. Mati se mu smeje in pravi: „Kaj brbljaš?“ — „Le pojdite h kralju ter mu recite, kaj želim“. Starka se s početka še upala ni, vendar pa gre in reče kralju, da bi njen sin rad njegovo hči za ženo.

Kralj ji pravi: „Dobro! ako mi napravi, kar mu zapovem. Ako razmeče te le bregove okolo mojega gradu do jutri zjutraj in bo rasla na planjavi, tako daleč kakor vidim, jutri naj lepša pšenica, da bom mogel jesti še jutri kolače iz nje, dobro; če pa tega ne stori, zgubi glavo“.

Mati pride domu, solze ji dero z lica: „Sin, sin, zlo si storil! Kralj zapoveduje, da moraš razmetati bregove okolo gradu do jutri zjutraj, da bo rasla po planjavi tako daleč kakor vidi on naj lepša pšenica in bo mogel jesti on še jutri kolače iz nje. Če tega ne storiš, zgubiš glavo“. — „No, mati, ako ni rekel drugega, bo hči njegova moja žena“. — „Kako bi bilo to mogoče, sinek moj?“ — „Le molčite, pojdiva spat, bodete videli, do jutri bo vse gotovo“.

Po večerji leže mati spat. On pa potrka na lokot, dvanajst mladenčev pride in prašajo: „Kaj zapovedate?“ On pa veli: „Hočem da bodo razmetani bregovi okolo kraljevega gradu do jutri zjutraj, tako daleč, kakor bo videl kralj z očmi, in

naj lepša pšenica mora rasti tam!“ Tako se zgodi. Zjutraj že gre mati s kolačem h kralju. Kralj ustane in vidi, da se je zgodilo, kakor je želel in da ga starka že čaka s kolačem. Ko pride vun, pozdravi ga mati: „Dobro jutro! prinesla sem kolač! On pa reče: „Dobro je naredil tvoj sin, ali reci mu, da mora izkrčiti do jutri vse gozde na okolo, kakor daleč morem videti, in naj lepše vinske gorice morajo biti na njihovem mestu, da bom mogel zobati grozdje in piti mošt; ako ne stori tega, zgubi glavo!”

Mati gre domu, solze ji teko zlica in pove sinu, kaj ji je rekel kralj. Sin se pa zasmije in pravi: „Le pojte spat, jutri bo že vse gotovo“.

Po večerji leže starka v posteljo, sin pa potrka na lokot, dvanajst mladenčev skoči pred njega in prašajo: „Kaj zapovedujete?“ — „Ti gozdi okolo morajo biti posekani do jutri in naj lepše grozdje mora se roditi!”

Tako se zgodi. Zjutraj ustane kralj in najde vse gotovo, starko s grozdjem in z moštom.

Kralj ji reče: „Dobro, reci sinu, da naj napravi še eno, onda dobi hči. Ako bo imel toliko živine in tak grad kakor jaz, bo dobil hči, ako ne, zgubi glavo!“

Mati pove sinu, kaj veleva kralj. Sin pa potrka na lokot; mladenči stopijo pred njega; „Kaj zapovedate?“ — „Do jutra mora stati tu grad, lepši,

kakor ga je videl kedaj kralj in več živine mora biti v hlevih, kakor je ima kralj; od gradu mora biti mostovž do kraljevega gradu. Tudi naj postane lep vrt z lepim drevjem, in lepe ptice naj pojó v njem!“

Tako se zgodi.

Zjutraj ukaže upreči sin štiri konje in se pelja h kralju snubit njegovo hči. Kralj mu jo obljubi in določi, da bode gostija pet let.

Kmalu po tem bila je poroka in gostili so se. Vsakdo je smel v goste. Črez tri leta pa zmanjka kralju vsega; zato reče njegov zet: „Sedaj bom vas pa gostil jaz tri leta.“

V goste pride tudi morski kralj. Nevesta mu je bila kaj všeč; posebno pa pazi, kako je to, da nikdo ne kuha in je vendar vedno dosti jedi. Nkega dne zapazi, da kraljev zet trka po lokotu in da postane hitro, kar je hotel. Ko idejo drugi spat, ukrade morski kralj lokot, potrka nanj, dvanajst mladenčev stopi pred njega in praša: „Kaj zapovedate?“ — „Postavite ta grad in nevesto na črno morje!“ — Tako se zgodi.

Ko se zbudi zjutraj gospoda, se prestraši, ker se najde v priprosti hiši. Zet je pa videl koj, da je zgubil lokot. Gre toraj h kralju in ga prosi, naj vzame mater k sebi, da pojde iskat svojega gradu.

Na to ide s psičkom in z mujcekom po svetu iskat gradu. Pride do morja in zagleda svoj grad

na sredi vode. „Mujcek in psiček“, ali vidita naš grad? pravi mladeneč, „ali kako pridemo tje“? Ker je bil truden, sede kraj morja na tla in zaspi. Psiček in mujcek se pa pogovarjata: „Pojdiva po lokot!“ Pes reče: „Ti ne znaš plavati, sedi name, nosil te bom“! Tako storita in priplavata do zidu. Tu pa reče mujcek; „Jaz znam plezati po zidu, ti pa ne. Primi se me za rep, da prideva gori“. Kmalu sta bila na zidu. Mujcek gre v grad, pes pa počaka zunaj.

Morski kralj je imel tudi mačka. Mujcek pride do vrat in zamijavka: mijav. Morski kralj ga sliši in reče slugi: „Pusti mačka notri“! Mujcek gre notri, poišče lokot in ga ukrade tako lepo, da ga kralj ni zapazil. Ko pride do vrat, zamijavka zopet: mijav. Kralj reče slugi: „Pusti mačka vun!“ Mujcek gre vun in pride k psu. Plavata nazaj. Ko sta bila že blizu svojega gospodarja, reče psiček mačku: „Daj mi lokot, če ne te vržem v morje!“ Ker mu ga pa mujcek neče dati, začneta se ruvati, lokot pade v morje in riba ga požre. Maček pa zgrabi ribo in reče: „Ako mi ne daš lokota, zakoljem te“. Riba se vstraši in da lokot nazaj.

Potem splavata pes in maček iz vode in položita lokot pred gospodarja. Ko se zbudi gospodar, pravi: „Kako pridemo v grad?“ Ona dva pa rečeta: „Gazda, prinesla sva že lokot“. — „Kje pa je?“ — „Tu!“ Gospodar vzame lokot, potrka nanj, dvanajst

mladenčev skoči vun: „Kaj zapovedate?“ — „Postavite moj grad tje, kjer je bil in kralja in mojo ženo tudi“. Tako se zgodi. Ko pride domu, razveseli se ga žena, morskega kralja pa da napičiti na raženj. Tako je dobil svojo ženo nazaj, živel je srečno z njo, morski kralj je pa poginol.

Zlatorog.

Slovenska. *Po Dežmanu.*

Jezerska dolina in skalnata Komna bila je nekdam prav raj na planinah. Tamo so bivale Bele žene. Bile so mile, dobrosrčne; še dan danes se jih spominja hvaležno ljudstvo. Prikazovale so se mnogokrat v dolini, pomagale so revežem v nadlogah. Posebno rade so pomagale ženam. Otroke pri katerih porodu so bile, varovale so vedno vsake nesreče. Učile so pastirje spoznavati zdravilne moči raznih zelišč; po golih skalah rasla je po njihovi volji slastna trava, da se je redila koza reveževa. Niso pa imele rade hvale; če se je predrznil kdo do doline, kjer so bivale Bele žene, plašile so ga s pretečim glasom. Če je zablodil kdo, zgubivši se na planini, do njihovega stanovanja, spodila ga je kamenita toča, strašen lijak ali huda nevihta domu.

Po rebrih, ktera se razprostirajo proti Sočini dolini, pasle so se njihove divje koze, bele ko sneg. Živalice stražile so dom svojih gospodarjev. Če je

prisopel predrznež to tega kraja, valile so cele skale proti njemu. Vodil je koze močen kozel s zlatimi rogovi; imenovali so ga ljudje zato „Zlatoroga“. Bele žene bile so ga očarale zoper vsako rano. Ko bi ga bila tudi zadela krogla lovčeva; kamor koli je padla kaplja njegove krvi, bodi si na trdo skalo ali na leden sneg, koj izrasla je iz vsake kaplje čudna cvetlica, čudne zdravilne moči, Triglavska roža. Če je požvečil zlatorog le en list take rože, koj je bil zdrav, ko bi ga bila zadela krogla tudi ravno v srce. Še večo moč so pa imeli njegovi zlati rogovi. Komur bi se posrečilo vjeti Zlatoroga in dobiti v last eden rog njegov, imel bi ključ k vsemu bogastvu, k srebru in zlatu, ktero varuje v gori Bogatinu kača z mnogimi glavami.

Nek tujec iz Benetek, ki je iskal zlata po hribih, stal je dolgo pri uhodu v pečino Bogatina, čakal je Zlatoroga. Videl je, da se dotika Zlatorog s rogom strašne kače; na to postane krotka kakor jagnje in pusti ga, da omaka svoje rogove v potoku zlata kateri teče skoz pečino. Posrečilo se je kasneje Benečanu; našel je samo košček zlatega rogu, kateri si je bil oderl Zlatorog na skali. S tim dobil je vse zaklade v svojo oblast. Leto za leto nosil je svoje žive dni vreče zlata iz Bogatina; nosil jih je na Italijansko.

Manje srečen nego Benečan bil je lovec iz Trente; da, nehvaležnost človeška in in skopost

njihova spremenili ste dolino Belih žen v skalnato puščavo. To se je zgodilo tako.

Tedaj po Bovski dolini še ni bilo ceste, le steza peljala je iz Kobarida skoz Bovec v Trbiž. Mule beneških kupcev nosile so po nji bogato blago iz Benetek na Nemško. Kjer se steka Koritnica v Sočo, stala je krčma, kamor so zahajali tovorniki. Krčmarico spoštovali so tujci in sosedje; z dobro jedjo in dobro pijačo sladila je popotnikom počitek. Ali še bolj priljubila se je vsakemu krčmaričina hčerka, ponižna pa naj lepša deklica v celi dolini. Mnogo bogatih snubačev jo je snubilo, ali ona bila si je izbrala mladenčča iz Trente. Slovel je na daleč okrog za najboljšega lovca, imenovali so ga le lovca iz Trente.

Njegova mati bila je slepa udova. Zvest sin, skrbel je zvesto zanjo; ljudje so pravili, da je v varstvu Belih žen.

Poznal je steze in pota po vsih planinah, on je smel na naj više gore, ni se mu bilo bati kamenite toče. Marsikakega tolstega kozla prinesel je že v krčmo, marsikterega divjega petelina pa tudi mnogo šopkov naj žlahtnejših rož. S tim se je bil prikupil krčmarici, še bolj pa njeni hčerki.

Ali zlato in dragocenosti omamijo marsikomu glavo. Ptuji kupci iz Benetek prilizovali so se deklici, postala je ošabna.

Neko nedeljo, ravno je bil skopnel sneg, pride mnogo kupcev s tovari žlahtnega blaga v krčmo. Eden izmed njih, bogat, mlad gospod prikupoval se je deklici. Zlate prstane ji je natikal na prste, venec biserjev ji obesi okolo vratu; plačeval je rumenega vinca, godci so godli njemu na čast.

Ko je bilo veselje naj večje, pride tudi lovec iz Trente v sobo. Povabi svojo nevesto na ples, ali bila je kaj osorna; ko ji očita, da je vzela prstane in venec od tujca, menila je: „Gostje iz Benetek so kaj pridni ljudje, veliko bolji od tebe, ki veš za vse zaklade po gorah, pa mi še triglavske rože nisi prinesel“. Te besede zbodejo ga globoko v srce. Ošabno odvrne: „Vem tudi, kje je najti ključ zakladom v Bogatinu. Če ga dobim, sem kralj proti tvojim laškim kramarjem. Le nosi jim vino“.

Razžaljen zapusti krčmo. Na potu sreča „zelenega lovca“. Od tega so pripovedali ljudje, da je že spravil marsikterega pridnega fanta v večnost. Ta mu je vedel pripovedovati veliko o zakladih v Bogatinu. Skleneta toraj iti na planine po bogastva.

Še isto noč se odpravita, da bi zasačila Zlatoroga. Saj je vedel lovec iz Trente, kam zahaja kozel naj raje. Ni še bilo poldne, ga najdeta. Lovčeva krogla zadene Zlatoroga ravno v srce; težko ranjen se splazi kozel na ozko skalo, ktera je končala v strašen prepad. „Za mano“, zakliče zeleni lovec, „ključ Bogatinovih zakladov je naš!“

Ko pa hoče lovec dalje, zagleda na skali naj lepše rože, med njimi tudi očino zelišče, kterega je bil nabiral že mnogokrat, da je kuhal materi vode za očesa. Spomni se matere, angelj varuh ga opominja: „Nazaj, saj imaš tu triglavskih rož“! Sramovala se bo nevesta, če ji jih prineseš, prosila te bo za odpuščanje“. Ali zelenec zavpije: „Še je čas, da ukrotiva Zlatoroga, dokler še ne požveči čudne rože. Naprej! bogateji boš, kot vsi kupci iz Benetek, ki so ti dekile izneverili“.

Zmagal je glas hudega; po sledu krvavečega kozla plezata dalje. čudne rože kazale so jima pot. Da ju stane lahko vsaka stopinja življenje, tega še mislila nista.

Ali Zlatorog bil je požvečil pero čudne rože, z novo močjo se obrne proti svojima sovražnikoma. Njegovi rogovi zablišče se kakor solnce; omamljen pogleda lovec iz Trente pod se v brezdno, zvrtil se mu v glavi. Zlatorog skoči proti njemu, lovec se zvrne v brezmerno globočino. Smeje mu vošči zelenec: „Srečno pot!“

Med tim začela se je kesati deklica, da je bila razžalila svojega ženina. Ali ni ga bilo nazaj.

Ko začne pripekati solnce bolje na zemljo, ko začne rasti voda v Soči od tojajočega se ledu, priplava po reki truplo lovca iz Trente. V rokah je držalo še šopek triglavskih rož.

Pride gorko poletje. Pastirji ženo svoje črede na planino. Ko pridejo do jezerske doline, najdejo skalnato puščavo. Bele žene zapustile so kraj, ž njimi odišle so tudi bele koze. Zlatorog je razril s svojimi rogovi lepe livade, še dan danes se vidijo tam znamenja njegovih rogov.

Dolgi, Široki in Bistrootki.

Česka.

Bil je kralj že star pa je imel edinega sina. Nekega dne ga pokliče k sebi ter mu reče: „Mili moj sin! dobro veš: zrelo sadje pada z drevesa, da dela prostora novemu. Tudi moja glava že dozoreva, morda je solnce kmalu ne bo obsevalo več. Ali predno me pokoplješ, bi vendar še rad videl svojo bodočo hčer, tvojo ženo. Oženi se, moj sin!“ — Kraljevič mu pa reče: „Rad bi storil, oče, po tvoji volji, ali neveste nimam, nobene ne poznam“.

Starec seže v žep, potegne zlat ključ iz njega, in ga da sinu: „Pojdi na stolp, v najvišje nastropje, oglej se in povej mi, ktero nevesto bi hotel imeti?“ Kraljevič se ne obotavlja ampak ide. Dokler je živel, še ni bil nikoli tam gori; še slišal ni, kaj bi moglo tam biti.

Ko pride v zgornje nastropje, zagleda v stropu male dveri kakor poklop. Bile so zaprte. S zlatim ključem jih odpre, vzdigne jih in zleze gori. Tu je

bila velika okrogla soba, strop moder kakor nebo v jasni noči, srebrne zvezde lesketale so po njem. Na tleh bilo je razprotrto zeleno svileno pogrinjalo, v steni na okolo bilo je pa dvanajst visokih oken v zlatih okvirih; na vsakem oknu bila je pa naslikana z barvami mavričnimi na kristalovem steklu deklica, s kraljevo krono na glavi; v vsakem oknu druga, v drugej obleki, ali druga krasnejša od druge, da se je bliščalo kraljeviču. Ko jih ogleduje čudé se, ne vede katero bi si izvolil, začno se premikati deklice kakor žive; gledale so na njega, smejale so se, kakor bi hotele spregovoriti. Tu pa zapazi kraljevič, da je bilo zagrneno eno izmed dvanajst oken z belim zastorom. Odtegne zastor, da bi videl, kaj je za njim. Bila je deklica belo oblečena, srebrnim pasom opasana, z biserno krono na glavi. Bila je najkrasnejša izmed vsih ali žalostna in blede, kakor bi bila ustala iz groba. Dolgo stal je kraljevič pred podobo kakor v sanjah. Gledaje jo, zaboli ga srce in reče: „To hočem imeti pa nobene druge“. Komaj je bil izgovoril te besede, poobesi deklica glavo, zarudi kakor roža in vse podobe zginejo.

Ko pride kraljevič zopet na tla in pove očetu, kaj je videl in katero devico si je zbral, razžali se kralj, zamisli se pa reče: „Zlo si storil, sin, ker si odkril, kar je bilo zagrneno; s svojo besedo si se spravil v veliko nevarnost. Ta devica je v moči hudobnega čarovnika, zaprta je v železnem gradu.

Kdorkoli je poskusil do slej, da bi jo osvobodil, se še ni vrnil. Ali kar se je zgodilo, ne more se prenarediti; dana beseda je zakon. Pojdi, poskusi svojo srečo in zdrav se mi vrni domu“.

Kraljevič se poslovil od očeta, sede na konja ter odjaha po nevesto. Prijaha v velik gozd; jaha in jaha po gozdu. da zgubi pot. Ko blodi tako po hosti med skalami in močvirjem na konju sem ter tje, zasliši za seboj kričati nekoga: „Hej, počakajte“! Kraljevič se ozre in zagleda visokega človeka, kateri je šel za njim. „Počakajte in vzemite me seboj, ne bode te se kesali, ako me vzamete v službo“. — „Kdo pa si“, reče kraljevič, „Kaj pa znaš delati“? — „Imenujem se Dolgi in znam se raztegovati. Vidite li tam na visoki jeli ptičje gnezdo? Prinesem vam gnezdo pa mi ni treba plezati na drevo“. Dolgi se začne raztegovati, telo njegovo raste hitro, da postane visoko kakor jela; on seže po gnezdo in na enkrat je bil zopet mal in poda gnezdo kraljeviču.

„Dobro umeš svoj posel, ali kaj mi pomagajo ptičja gnezda, ako me ne moreš peljati iz gozda“. — „Hm, to je lahko“! reče Dolgi in se začne raztegovati zopet, da je bil trikrat tako visok, kakor naj viši bor v gozdu. Ogleda se nekoliko, pa reče: „Tamle imava naj bližjo pot iz gozda“ Skrči se zopet, prime konja za uzdo in gre naprej. Prej nego se je kraljevič nadal, bila sta iz gozda. Pred

njima bila je dolga ravnina, za ravnino pa visoke, sive skale kakor zidovje kakega mesta in gore porašene z gozdom.

„Tamle, gospod, gre moj tovariš, reče Dolgi in pokaže po strani na ravnino; „tega bi imeli tudi vzeti v službo, gotovo bi nama služil dobro“.

„Zavpij nad njim, pokliči ga, da vidim, kaj je ž njim“.

„Malo daleč je, gospod“, reče Dolgi, „komaj bi me slišal, dolgo bi trajalo predno bi prišel, ker ima mnogo nositi. Raje poskočim po njega“. Dolgi se stegne zopet tako visoko, da mu je segala glava do oblakov, stopi dvakrat trikrat, prime tovarša za ramo in ga postavi pred kraljeviča. Bil je okrogel fant, trebuh je pa imel velik kakor sod za štiri vedra.

„Kdo pa si“? vpraša ga kraljevič, „kaj znaš delati“?

„Gospod! imenujem se Široki in znam se razširjati“.

„Pokaži“!

„Gospod, jezdite hitro, hitro v gozd“! zavpije Široki in se začne napinjati.

Kraljevič ni vedel, zakaj naj odjezdi, ker pa zagleda, da teče Dolgi proti gozdu, podbode konja in dirja za njim. Bilo je res treba odjezditi, če ne

bi ga bil zmečkal Široki njega in konja, tako hitro mu je rasel trebuh na vse strani. Na enkrat bilo ga je vse polno, kakor bi se bila privalila gora. Na to se jenja napinjati Široki, oddahne si in bil je zopet tak kakor prej.

„Ti si me pognal“! reče mu kraljevič, „takega hlapca ne najdem vsak dan; pojdi z menoj“!

Idejo dalje. Ko pridejo do skal, srečajo človeka, kateri je imel oči zavezane s robcem.

„Gospod, ta je naš tretji tovariš“, reče Dolgi, tega bi imeli vzeti tudi v službo; gotovo bi ne jedel zastonj vašega kruha“.

„Kdo pa si“? vpraša ga kraljevič, „zakaj imaš oči zavezane! Saj še ceste ne vidiš“.

„Hoj, gospod, naopako; ravno ker vidim prebistro, si moram zavezovati oči. S zavezanimi očema vidim tako kakor drugi z nezavezanimi; kedar jih razvežem, vidim povsod skoz in skoz, če pa pogledam bistro na kaj, zagori s plamenom, kar pa ne more goreti, razdrobi se na kosce. Zato se imenujem Bistrooki“. Obrne se proti skali, vzame robec z oči in upre žgave oči na skalo. Skala začne praskati in kosci lete na vse strani; kmalu od skale ni bilo drudega, kakor nekoliko sipe. V sipi je pa bliščalo nekaj kakor ogenj. Bistrooki pri- nese to kraljeviču. Bilo je čisto zlato.

„Hoho, ti si klapec, da te z denarjem ni plačati“! reče kraljevič, „neumnež, kdor bi tebe ne

hotel v službo! Ali če imaš tako dobre oči, poglej okolo in povej mi, je li še daleč do železnega grada in kaj se godi tam“?

„Ko bi jahali sami“, reče Bistrovki, „morda še v enem letu ne bi prišli tje; z nami pa pridete tje še danes — ravno nam pripravljajo večerjo“.

„Kaj pa dela moja nevesta“?

„Za železno mrežo jo straži čarovnikova moč na visokem stolpu?“

Kraljevič pa reče: „Kdor je moj prijatelj, naj mi pomaga, da jo osvobodim.“

Vsi trije mu obljubijo svojo pomoč. Peljali so ga med sivimi skalami po prelomu, kateri je bil naredil Bistrovki z očmi skoz skale, črez visoke gore in skoz goste gozde dalje in dalje; kjer je bilo kako napotje na cesti, odstranili so ga trije tovarši.

Ko se ji nagibalo solnce na zapad, postajale so gore nižje, gozdi so prihajali redkeji, skalovje skrivalo se je med resjem; ko je bilo na zapadu, videl je kraljevič ne daleč pred seboj železni grad; ko je ravno zahajalo solnce, jahal je po železnem mostu skoz vrata; ko je zašlo solnce, vzdigne se most sam, vrata se zapró na enkrat; kraljevič in njegovi tovarši bili so ujeti v gradu.

Ko se ogledajo po dvorišču, dene kraljevič, svojega konja v hlev — vse je bilo že pripravljeno zanje — potem gredó v grad. Na dvorišču, v hlevu, v sobani in po sobah videli so v mraku veliko

ljudi bogato oblečenih, gospodov in služabnikov; ali nikdo izmed njih se ne gane — vsi so bili okameneli. Idejo skozi več sob in pridejo v sobo za jed. Bila je lepo razsvetlena, na sredi stala je miza, na nji dosti dobrih jedi in pijač; pogrnenno je bilo za štiri osebe. Čakajo, čakajo; mislijo, da pride kdo; ker pa dolgo le ni bilo nobenega, sedejo, jedó in pijó, kar jim je bilo ljubo.

Ko se najedó, začnó se ogledovati, kje bi spali. Na enkrat se odpró vrata, v sobo stopi čarovnik, zgrban starec v dolgem črnem oblačilu, s plešasto glavo, sivo brado do kolena, mesto pasa pa ima tri železne obroče okolo pasa. Za roko je vodil krasno, prekrasno devico, belo oblečeno; imela je srebrn pas na glavi pa krono iz biserjev; ali bila je bleda in žalostna, kakor bi bila ustala iz groba. Kraljevič jo spozna koj, skoči na noge in ji gre nasproti, ali predno je mogel spregovoriti, reče mu čarovnik: „Vem, zakaj si prišel; to kraljičino hočeš peljati od tod. Dobro, naj bo, vzemi jo, ako jo moreš varovati tri noči tako, da ti ne uide. Ako ti uide, okameniš s svojimi služabniki, kakor vsi, ki so prišli pred teboj“. Na to pokaže kraljičini na sedež, naj sede in odide.

Kraljevič ni mogel obrniti oči od deklice, tako krasna je bila. Začne jo ogovarjati, praša jo za to in uno, ali ona mu ne odgovori, še ne nasmeje se in ne pogleda nobenega, kakor bi bila iz

marmora. On sede k nji in misli budeti celo moč da bi ne ušla; da bi bilo še bolje, stegne se Dolgi kakor jermen in se ovije ob steni okolo cele sobe; Široki sede med duri, se napne in jih zamaši tako, da bi še miška ne mogla skozi, Bistrooki pa stopi k stebru na sredo sobe in straži. Ali kmalu začno dremati vsi, zaspé in spé celo noč, kakor bi jih bil vrgel v vodo.

Ko se začne daniti v jutro, se zbudi kraljevič prvi, ali bilo mu je, kakor bi mu bil zabodel kdo nož v prsi — kraljičine ni bilo več. Hitro zbudi služabnike in jih praša: „Kaj bo?“

„Ne skrbite, gospod“, reče Bistrooki in pogleda bistro skozi okno, „jo že vidim. Sto milj od tod je gozd, sredi gozda stoji star hrast, na vrhu hrasta visi želod — ta želod je ona. Dolgi naj me vzame na ramo, pa jo prineseva“. Dolgi si ga naloži na ramo, se stegne in gre vsak korak deset milj, Bistrooki mu pa kaže pot.

Ni minulo toliko časa, da bi šel kdo okolo bajtice, sta bila že nazaj in Dolgi podá želod kraljiču. „Gospod, pustite jo pasti na tla“! Kraljevič jo spusti in ta trenutek je stala kraljičina poleg njega.

Ko se je začelo pokazovati solnce izza gor, se odpró vrata s strašnim pokom, čarovnik stopi v sobo in se smeje porogljivo. Ko pa zagleda kraljičino, se mu zmrači čelo, nevoljen zamrmra in —

tresk! železen obroč na njem počí in odskočí. Jezen prime deklico za roko in jo pelje proč.

Celi dan kraljevič ni imel posla, hodil je po gradu in gledal je, kaj je bilo čudnega. Povsodi je bilo, kakor bi bilo zginilo življenje na enkrat. V eni sobani je videl mladega kraljeviča, z obema rokama je vihtel meč, kakor bi hotel presekatí koga na dvoje, ali ni mahníl, okamenel je bil. V eni sobi je stal okamenel vitez, kakor bi se skrival v strahu pred kom, kakor bi se bil spodtaknul na pragu in bi hotel pasti, ali ni bil še padel na tla. Pri ognjišču je sedel mlad služabnik; v eni roki je držal kos pečenke od večerje, z drugo jo je hotel deti v usta, ali ni je prinesel v usta; ko mu je bila roka že ravno pred ustmi, bil je okamenel. Še mnogo drugih je videl okamenelih, vsakega ravno takega, kakor je bil, ko je rekel čarovnik: „Okamenite se!“ Tudi mnogo krasnih konj je videl okamenelih; okolo grada je pa bilo vse pusto in mrtvo: drevesa so bila, ali brez listja; travniki pa brez trave, reke so bile a niso tekle; nikjer ni bilo tice pevke, niti cvetke, ni ribice, ki bi bila plavala po vodi.

Zjutraj, opoldne in zvečer najde kraljevič s tovarši v gradu dobro, bogato pojedino; jedila so se nosila sama, vino se je nalivalo samo. Po večerji se odpró duri same, čarovnik pripelje kraljičino, da bi jo čuval kraljevič. Pa, akoravno so se bili zmenili vsi, da se bodo branili spanja, jim vendar ni

pomoglo nič, zaspali so. Ko se prebudi rano o mraku kraljevič in vidi, da kraljičine ni, skoči na noge, zgrabi Bistrookega za ramo: „Hej, ustani, Bistrooki! vidiš li, kje je kraljičina? — Ta si zmane oči, pogleda skoz okno in reče: „Jo že vidim! dve sto milj od tod je gora, v gori skala, v skali drag kamen, ta kamen je ona. Ako me nese Dolgi tje, dobiva jo“.

Dolgi ga vzame hitro na rame, se stegne in gre — vsak korak po dvajset milj. Bistrooki pa upre svoje oči v goro, gora se razspe in skala v nji se razdrobi na tisoč kosov, med njimi pa zaleskeče dragi kamen. Tega vzameta in ga prineseta kraljeviču. Komaj ga spusti na tla, stala je kraljičina pred njim. Ko pride čarovnik in jo zagleda, zasvetijo se mu oči od hudobe in — tresk! železen obroč počí na njem in pade na tla. On pa zamrmra in odvede kraljičino iz sobe.

Ta dan bilo je zopet vse tako kakor prejšnji dan. Po večerji pripelje čarovnik zopet kraljičino, pogleda kraljeviču ostro v oči in reče posmehljivo: „Pokazalo se bo, kdo je močnejši; ali premoreš ti ali jaz“! S tim odide. Tedaj so si prizadevali vsi še bolje, da bi se ubranili spanja; še sestí niso hoteli, celo noč so hoteli hoditi sem ter tje; ali vse ni pomaglo nič, drug za drugim zaspé hodé, kraljičina pa zgine.

Rano zbudi se kraljevič in zbudi Bistrookega, ko ne zagleda kraljičine: „Hej ustani, Bistrooki! Glej, kje je kraljičina“!

Bistrooki gleda dolgo skoz okno. Na enkrat zavpije: „Hoho, gospod, daleč je daleč! tristo milj od tod je črno morje, sredi morja na dnu leži školjka, v školjki zlat prstan, — ta prstan je ona. Ne skrbite, kmalu jo dobim. Ali danes mora vzeti Dolgi tudi Širokega seboj, treba ga bo!“ Dolgi vzame na eno ramo Širokega na drugo Bistrookega, stegne se in gre — vsak korak po trideset milj. Ko pridejo k črnemu morju, pokaže Bistrooki Dolgemu kam naj seže po školjko. Dolgi stegne roko kolikor jo more, ali ne more seči do dna.

„Počakajta, tovarša! le nekoliko počakajta“, reče Široki, „hitro vama pomorem.“ Napne se kolikor mu je pripuščal trebuh, leže na breg in začne piti. Kmalu upade voda toliko, da je segel Dolgi lahko na dno in je prinesel školjko vun. Vzame prstan iz školjke, vzame tovariša na rame in teče domu. Ali na potu bil mu je Široki vendar pretežek, ker je imel še pol morja v trebuhu. Zato ga vrže v široki dolini s rame na tla. Zabuhnelo je, kakor bi padel meh s stolpa in na enkrat je bila dolina pod vodo, kakor bi bilo veliko jezero; Široki sam je zlezel komaj iz njega.

Kraljiču v gradu pela je že huda. Zarja začela se je kazati za gorami, služabnikov pa še ni

bilo nazaj; čim jasneji se je kazala svitloba, tim huje mu je bilo; smrtni pot mu je tekel po čelu.

Kmalu se prikaže solnce na vshodu kakor žareč trak. — V tem hipu se odpró vrata kakor bi treščilo, na prag stopi čarovnik in pogleda po sobi. Ko ne zagleda kraljičine, zasmeye se ostudno in stopi v sobo. Ali v tem hipu — crnk, zleti šipa v kosce, zlati prstan pade na tla in v tem trenutku stoji kraljičina pred njima.

Bistrooki bil je zapazil, kaj se godi v gradu, v kaki sili je njegov gospod; hitro pove vse Dolgemu; Dolgi stopi korak naprej in vrže prstan skoz okno v sobo. Čarovnik zarujove od jeze, da se strese grad in — prask, tretji obroč počí na njem in pade na tla. Iz čarovnika pa postane gavran in zleti skoz razbito okno vun.

Zdajci pa spregovori krasna deklica in se zahvali kraljeviču, da jo je oprostil in zarudi kakor roža. Po gradu in okolo grada pa oživi na enkrat vse. Oni ki je držal meč v zraku, mahne ž njim po zraku, da je zažvižgalo in ga vtakne v nožnice; oni, ki se je bil spodtaknil nad pragom, pade na tla, ali ustane hitro pa se popade za nos, ali je še cel; oni, ki je sedel pri ognjišču, vtakne kos pečenke v usta in je dalje in tako dodela vsaki, kar je začel in kjer je končal. Po hlevih tolkli so konji ob tla in so rezgetali; drevesa okolo gradu zazele-nela so kakor zimzelen, po travnikih bilo je vse

polno pisanih cvetic, visoko v zraku zažvergoledi so škrjanci in po bistri reki splavalo je mnogo drobnih ribic. Vse živo, vse veselo.

Med tim zbere se v sobi, kjer je bil kraljevič, mnogo gospodov; vsi so se zahvaljevali za rešitev. Ali on reče: »Meni se nimate zahvaljevati; ko bi ne bilo mojih vernih služabnikov, Dolgega, Širokega in Bistrokega, bil bi jaz, kar ste bili vi.«

Hitro po tem se odpravi domu k svojemu očetu, staremu kralju, s svojo nevesto in s služabniki z Dolgim in z Bistroom, vsa gospoda ga je spremljevala. Na potu srečajo Širokega in ga vzamejo seboj.

Stari kralj plakal je radosti, da je bil njegov sin tako srečen; mislil je že bil, da se ne vrne več. Kmalu je bila vesela svatba. Trajala je tri tedne; vsi gospodi, ktere je bil rešil kraljevič, bili so povabljeni. Ko je bilo po svatbi, oglasé se Dolgi, Široki in Bistroom pri mladem kralju, da pojdejo zopet po svetu iskat dela.

Mladi kralj jim je prigovarjal, naj bi ostali pri njem. Vse vam dam, kar vam bo treba do smrti, nič vam ni treba delati.

Ali njim leno življenje ni bilo po volji, poslové se od njega in idejo; do današnjega dneva se potikajo, kdo ve kod, po svetu okrog.

Hroma lisica.

Srbska.

Bil je človek; imel je dva sina; dva pametna tretjega neumnega. Temu človeku se je desno oko vedno smejalo, levo pa je vedno solzilo. Dogovoré se njegovi sinovi, da gredo k njemu eden za drugim, da ga prašajo, zakaj se njegovo desno oko smeje, levo pa solzi.

Gre toraj naj stareji v sobo in ga pita: „Oče! povej mi resnico, zakaj se tvoje desno oko vedno smeje, levo pa solzi?“ Oče na to ne reče nič, plane kviško, popade nož pa za njim. Sin pa skoči skož vrata in nož se zasadi vanje.

Brata sta čakala pred hišo, da bi zvedela, kaj je rekel oče. Ko pride naj stareji k njima, prašata ga; „Povej, brate, kaj ti je povedal oče?“ On pa odgovori: „Nista modreja, kakor jaz, idita, pa bodeta slišala.“

Gre toraj drugi, srednji brat, v sobo in praša očeta: „Oče, povej mi resnico, zakaj se tvoje desno oko vedno smeje, levo pa solzi?“ Oče tudi njemu ne odgovori nič, plane kviško, popade nož pa za njim. Sin skoči iz sobe in nož se zabode v vrata. Pride k bratoma in ta ga prašata: „Povej, brate, kaj ti je povedal oče?“ On jima pa odgovori: „Nista modreja, kakor jaz, idita pa bodeta čula.“ Tako je govoril starejemu bratu zaradi mladega neumnega, da ide i on in čuje sam.

Odide toraj neumni v sobo k očetu pa ga pita: „Oče, brata mi nečeta povedati, kaj si jima povedal, reci mi, zakaj se tvoje desno oko vedno smeje, levo pa solzi!“ Oče plane kviško, popade nož pa nad njega. Ali neumni sin obstoji kakor je stal, na svojem mestu, ne ustraši se. Ko vidi oče, da se ne gane, stopi k njemu, ter mu reče: „No, ti si moj pravi sin, tebi bom povedal; una dva sta plašljivca. Moje desno oko se smeje, ker se radujem in veselim, da me vi, otroci moji, lepo ubogate. Levo oko se mi pa solzi, ker sem imel na vrtu vinski trs, ki mi je dajal vsako uro po vedro vina, toraj čez dan in noč po štiri in dvajset vedrov. Ta trs mi je ukraden, ne morem ga najti, ne zvedeti, kdo ga je ukral ali kje je. Zato se mi solzi levo oko in solzilo se bode dokler ne umrem, ako ne najdem trsa.“

Ko pride vun, prašata ga brata, kaj je rekel oče in on njima pove resnico.

Zato pripravijo sinovi, kar je bilo treba očetu in domačim, pa se odpravijo na pot. Pridejo do razpotja, od kterega so peljale tri pota naprej.

Stareja se dogovorita in rečeta mlademu: »Brate, izberimo si vsaki svojo pot, pa idimo vsak za se in poiščimo svojo srečo.« „Dobro, bratca,“ odgovori neumni, „izberita si vsak svojo pot, jaz pa pojdem po oni, ktera mi ostane.“ Stareja si zbereta dva pota, ktera sta peljela skupaj in odideta. Kmalu pa prideta vkupaj na eno pot in rečeta: „Hvala Bogu,

da sva se ga iznebila neumneža? Sedeta na tla, da bi jedla. Komaj sedita in začneta jesti, pride hroma (šantava) lisica na treh nogah, približa se jima in se začne prilizovati, da bi dobila tudi kaj jedi. Ona dva jo zagledata in zavpijeta: „Lisica, lisica, ubijva jo!“ Zgrabita palice v roke pa za njo. Hroma lisica beži po treh nogah; komaj uteče.

Med tem pa pridejo pastirski psi k torbi onih dveh in pojedó vse, kar je bilo notri. Ko prideta brata nazaj, nista imela več kaj pogledati.

Tretji, neumni brat pa vzame tretjo pot pred se in ide, ide dokler ga lakota ne prime. Sede na travo pod hruško, potegne kruha in slanine iz torbe pa začne jesti. Ali glej, pride hroma lisica, ista, ktero sta bila brata zapodila, začne se mu približevati in prilizovati, da bi kaj dobila. Mladenču se umili, da tako šantuca, pa ji reče: „Pridi lisica; vem, da si lačna, in vem da ti je težko, ker četrte noge nimaš.“ Da ji jesti kruha in slanine, sebi zalogaj pa lisici zalogaj.

Ko se pokrepčata nekoliko, vpraša ga lisica: „Brate, povej mi resnico, kam pa greš?“ On odgovori: „Imam očeta; nas je troje bratov; očetu se eno oko vedno smeje, ker ga radi ubogamo, drugo mu pa vedno solzi, ker so mu ukrali trs, kateri je daval vsako uro po vedro vina. Sedaj pa grem, da prašam ljudi po sveti, ne bi mi li znal po-

vedati kdo za trs, da ga dobim očetu, da se mu oko ne bo solzilo.“

Lisica mu pa veli: „E! jaz vem, kje je trs; pojdi z menoj!“ On gre za njo in prideta do velikega vrta. Lisica obstoji pa reče: „Tu je trs, kterega iščeš. Ali težko prideš do njega, dobro pazi, kaj ti bom rekla. Predno prideš na vrtu do trsa, moraš mimo dvanajst straž, pri vsaki je dvanajst čuvajev. Kedar gledajo čuvaji, moreš priti mimo njih, ker spavajo z odprtimi očmi. Ko pa zatisnejo oči, ne hodi dalje, ker ne spavajo ampak gledajo. Ko prideš na vrt, najdeš pri trsu dve lopati, ena je lesena druga pa železna. Ali ne jemlji železne lopate, da bi izkopal trs, ker bi lopata zazvonila, stražo bi prebudila, straža bi te vjela in težko bi ji ušel. Vzemi leseno lopato, izkoplji žnjo trs pa odidi, ko bo gledala straža, tiho k meni in trs je tvoj.“

On odide na vrt. Pride do prve straže; čuvaji uprejo vsi oči na njega, ali on gre mimo njih, kakor mimo kakega kamna. Pride do druge, do tretje in pride po vrsti mimo vsih in stopi na vrt k trsu, kateri daje vsako uro po vedro vina. Kmalu mu je pa bilo predolgočasno kopanje z leseno lopato, popade železno; ali komaj udari ž njo ob zemljo, zazvoni lopata, prebudi stražo, straža priteče, vjame ga in ga pelje k svojemu gospodarju.

Gospodar praša neumnega: „Kako si mogel priti skozi toliko straž na vrt, da mi vzameš trs?“

Neumni odgovori: „To ni tvoj trs ampak mojega očeta je; zato solzi mojega očeta levo oko in bo solzilo, dokler mu ne pribavim trsa. Jaz moram to storiti; če mi ne daš očetovega trsa pa pridem v drugo in tretje, da ga uzamem.“ Gospodar mu veli: „Ne morem ti dati trsa. Če mi pa prineseš zlato jabelko z jablani, ktera vsakih štiri in dvajset ur cvete, dozori in zlato sadje rodi, dam ti trs.“

Izide on z vrta k lisici, ktera ga upraša: „No, kako je?“ Oni: „Ni nikako! Skoz straže sem prišel in začnem izkopavati trs z leseno lopato, ali trajalo mi je predolgo, vzamem železno lopato, lopata zazvoni, straža se zbudi, ujame me in me pelje k gospodarju. Gospodar mi obeta trs, ako mu prinesem zlato jabelko z jablani, ktera cvete, dozori in zlato sadje rodi vsakih štiri in dvajset ur.“ Lisica: „Ali zakaj me nisi ubogal? Sedaj bi lahko šel s trsom k očetu“. On pa maje z glavo: „Vidim, da sem grešil, ali ne bom več!“ Lisica mu reče: „Idiva toraj po zlato jabelko.“

Pripelje ga lisica do drugega še veliko lepšega vrta, nego je bil prvi in mu pove, da bo moral zopet skozi dvanajst straž. „Kedar pa boš na vrtu, kjer stoji zlata jablan, najdeš pri nji dve palici, ena je zlata, druga pa lesena. Ne jemlji zlate, da sklatiš zlato jabelko, ker bo zlata veja zasvirala, pa bo zbudila stražo in slaba ti bo pela. Vzemi leseno palico, zmlati zlato jabelko in glej, da prideš

koj k meni; ako me ne ubogaš, ti ne bom pomagala več.“ On na to: „Ubogal te bom, lisica, da le dobim zlato jabelko, da kupim trs in pridem k očetu.“ Ide na vrt, lisica pa ostane zunaj. Pride mimo dvanajst straž. Ko zapazi jablan in na jablani zlata jabelka, pozabi od radosti, kje je; zgrabi hitro bližnjo zlato palico, pa klati zlato jabelko. Ali komaj se dotakne s palico zlate veje, zasvira veja, prebudi stražo, straža priteče ga vjame in ga pelje k gospodarju.

Gospodar upraša neumneža: „Kako si smel in mogel mimo toliko straž na moj vrt, da mi klatiš zlata jabelka?“ Neumni mu odgovori: „Tako in tako. Mojega očeta levo oko solzi, ker mu je ukraden trs, kateri je dajal vsako uro po vedro vina. Ta trs je na vrtu tam in tam in njegov gospodar mi je rekel: „Ako mi dobaviš zlato jabelko z jablani, ktera vsakih štiri in dvajset ur cvete, zori in zlato sadje rodi, ti dam trs“. Zato sem prišel, da sklatim zlato jabelko, da dam jabelko za trs in nesem trs očetu, da mu ne solzi več levo oko. Ako mi ne daš zlatega jabelka, pridem zopet pa ga ukradem“.

Gospodar: „Pa dobro, ako je tako. Ti pa idi in dobavi mi zlatega konja, kateri obhodi v štiri in dvajsetih urah celi svet, zanj ti dam jabelko, jabelko daj za trs, trs pa nesi očetu, da ne bo plakal več.“

Gre toraj z vrta; lisica ga že čaka: „Kako je?“ On: „Ni naj bolje! Lepa so zlata jabelka, da se jih nagledati ne morem. Jaz se zmotim, ne zgrabim lesene palice, kakor si mi rekla, ampak zlato, da sklatim zlato jabelko, veja zasvira, straža se zbudi, vjame me in izroči me gospodarju. Gospodar mi je rekel, da mi da zlato jabelko, ako mu dobavim zlatega konja, kateri obhodi v štir in dvajsetih urah celo zemljo. Jabelko naj dam za trs in trs naj nesem očetu, da ne plače več!“

Lisica ga začne psovati in karati: „Zakaj me nisi poslušal? Sedaj bi bil že lahko pri očetu. Tako mučiš sebe in mene.“ Začne jo toraj prositi: „Samo dobavi mi konja, liska, gotovo te bom ubogal.“

Pelje ga toraj lisica v velik, temen gozd. V gozdu najdeta dvor. V dvoru bilo je dvanajst straž, kakor pri trsu in pri zlatej jablani. Stražile so zlatega konja. Lisica reče: „Tu pojdeš skoz straže, kakor prej; ako gledajo čuvaji, idi, ako mižé ne hodi. Ko prideš v hlev, najdeš zlatega konja privezanega s zlato uzdo.“

Pri konju visi ena uzda zlata, druga spletena iz prediva. Ne jemlji zlate ampak ono iz prediva. Ako mu deneš zlato uzdo na glavo, zahrčal bo konj, probudi stražo, straža te vjame in gorjé tebi. Da mi ne prideš pred oči brez konja.“ „Ne, ne, liska“, reče on in odide. Pride skoz straže, pride v hlev do konja. Konj je zlat, zlata ima krila, lep

je, o Bog, da se ga ne moreš nagledati. Vidi tudi zlato uzdo; lepa je in okinčana. Vidi tudi ono iz prediva, grda je, da ne more gerja biti. Dolgo misli, kaj in kako, pa reče: „Ne morem deti take grdobe na tako krasoto; raje ga ne vzamem, kakor bi ga tako pogrdil.“ Vzame zlato uzdo, obuzda konja in sede nanj. Ali konj zahrči, zbudi stražo, straža ga vjame in ga pelje k gospodarju.

Gospodar mu reče: „Kako si se usodil priti skoz toliko čuvajev v moj hlev, da bi mi odgnal zlatega konja?“ Neumni: „Nesreča me goni; doma imam očeta; levo oko mu plaka vedno in plakalo bo, dokler mu ne dobim trsa, kateri daje vsak dan in vsako noč po štiri in dvajset vedrov vina. Ta trs so mu ukradli. Našel sem ga in rečeno mi je, da bom dobil trs, ako dobim gospodarju zlato jabelko. Gospodar zlatega jabelka pa veli, da mi ga da, ako mu priženem zlatega konja. Zato sem prišel po zlatega konja; da dam zlatega konja za zlato jabelko, zlato jabelko za trs in nesem trs domu očetu, da ne bo plakal več.“ Gospodar odgovori: „Dobro, če je tako. Jaz ti dam zlatega konja, ako mi prineseš v zibelki zlato deklico, ktera še ni videla ni solnca ni mesca, da bi ji lice ne potemnelo.“ Neumnež reče: „Prinesem ti deklico; ali ti mi moraš dati zlatega konja, da poiščem deklico na njem. Zlata deklica pristuje zlatemu konju.“ Gospodar: „S čim mi pa stojiš do-

ber, da prideš zopet k meni nazaj?“ Neumni: „Zaklinjam se ti pri vidu [očetovem, da pridem nazaj in priženem konja, ako deklice ne najdem, ali ti pa dam deklico za konja.“ Gospodarju bilo je to po volji, da mu zatega konja, obuzdá ga s zlato uzdo in on jaha k lisici. Lisica ga je že komaj čakala.

„No si li dobil konja?“ — „Sem, ali dobiti mu moram zlato deklico v zibelji, ktera še ni videla ni solnca ni mesca, da ji lice ne potemni. Ako veš, kaj je nesreča in dobri prijatelji na svetu, povej mi, ali je kje in veš li ti za tako deklico? Lisica veli: „Vem, kje je. Pojdi za menoj.“ On gre za njo. Prideta do velike pečine. Lisica reče: „Tu je deklica. Ti pojdeš sedaj v to pečino globoko v zemljo. Prišel boš mimo dvanajst straž kakor prej. V zadnji sobi v zlati zibelji leži zlata deklica. Pri deklici stoji veliko strašilo, ktero vpije: „Ne — ne! — ne!“ Ali ne boj se ničesa, ono ne more storiti nikomu nič; hudobna mati ga je postavila k hčerki, da bi je ne vzel kdo. Deklica sama že težko čaka, da bi jo kdo osvobodil od hudobne matere. Ko pojdeš z deklico v zibelji nazaj, zaloputi vsaka vrata, da se zapró. Straže ne bodo mogle za teboj.“ Mladeneč stori tako. Pride mimo straž, stopi v zadnjo sobo; v zlati zibelji ziblje se zlata deklica. Poleg zibelji stoji veliko strašilo, ktero kriči: Ne! — ne! — ne! Ali on se ne briga zanj. Vzame

zibelj, sede na konja in se vrne. Vsaka vrata zaloputi, da se zapró vse od prvih do zadnjih, in pride z deklico v zibelji k lisici. Komaj ga je že čakala.

Lisica mu reče: „Je li, da ti je žal dati tako lepo deklico za zlatega konja? Ali drugače ne dobiš konja, ker si se zarotil pri očetovem vidu. Ali daj, poskusila bom jaz, ali bi mogla biti zlata deklica!“ Skoči sem, skoči tje, pa se prevrne v zlato deklico. Vse je bilo dekličino, le oči so bile nekoliko lisičje. On jo položi v zlato zibelj, deklico pa pusti pod nekim drevesom, naj mu čuva zlatega konja. Gre, odnese zlato zibelj, v zibelji pa lisico-deklico, ter jo odda gospodarju zlatega konja in reši zakletvo očetovega vida. Na to se vrne h konju in k devojki. Gospodar zlatega konja pa zbere od radosti, da je dobil zlato devojko, vso svojo gospodo, napravi veliko veselico in pokaže gostom, kaj je dobil za zlatega konja svojega. Gosti ogledujejo deklico, eden se pa zagleda in reče: „Vse je dekličje, vrlo je lepa, ali oči so podobne lisičjim.“ Komaj izreče to, skoči lisica iz zibelji in beži. Gospodar in gosti se pa razsrdijo, da je rekel oni oči lisičje in ga pogubé.

Lisica pa priteče k neumnemu in idejo dalje, da bi dali zlatega konja za zlato jabelko. Pridejo pred vrt. Tu reče lisica zopet: „Vidiš, sedaj si zadobil zlato devojko. Zlati deklici pa prilikuje tudi zlat konj. Jeli, da ti je žal zlatega konja?“ Neumni:

„Žal mi je, liska! pa še kako mi je žal, ali vendar raje vidim, da mi oče ne plače več.“ Lisica: „No, daj, poskusila bom, ali bi mogla biti zlat konj.“ Skoči simo, skoči tje, pa se prevrne v zlatega konja, samo rep je lisičji. Pa reče: „Vodi me, naj ti dajo zlato jabelko, jaz že pridem za teboj.“ Neumni žene konja-lisico, odda ga gospodarju zlate jablani da dobi zlato jabelko. Gospodar razveseli se tako lepega konja, pozove vso svojo gospodo v goste, da jim pokaže, kakega konja je docil. Gostje ogledujejo konja in se čudijo njegovi lepoti; na enkrat pa zagleda eden rep in reče: „Vse je lepo, vse mi je po volji, samo, rekel bi, rep je lisičji.“ Komaj izusti te besede, skoči lisica pa beži, kolikor more. Gostje se razsrdijo, planejo na nepremišljenega govornika in ga ubijejo. Lisica pa pride k neumnemu in gre s zlato deklico, s konjem in s jabelkom k trsu.

Tedaj reče lisica zopet: „Vidiš, sedaj si dobil tudi zlato jabelko. Ali zlata deklica brez zlatega konja, zlat konj brez zlatega jabelka, to ne pristuje. Ali ti je žal dati jabelko?“ Neumni: „Žal mi je, liska! Ali moram ga dati, da dobim trs, da mi oče ne solzi. Raje imam, da mi oče ne plače, nego vse, kar imam.“

Lisica pa reče: „No, pa poskusim ali bi mogla biti zlato jabelko.“ Skoči sem, skoči tje, pa se prevrne v zlato jabelko, ter reče, naj jo da za trs. On jo odnese in da gospodarju lisico-jabelko za trs.

Gospodar razveseli se zlatega jabelka tako, da povabi vso svojo gospodo na veselje in jim kaže njegovo lepoto. Začnó ogledovati jabelko. Jeden se zagleda vanj pa reče: „Lepo je, lepše ne more biti, samo ravno tako je, kakor lisičja glava.“ Komaj izreče te besede, skoči lisica, pa zbeži. Gostje pa nad govornika ter ga ubijejo.

Lisica doide kmalu neumneža in gresta domu s zlato deklico, s zlatim konjem, s zlatim jabelkom in s trsom. Ko pridejo do razpotja, kjer se je bil ločil od bratov, najde zbranih veliko ljudi. Gre gledat, pa vidi svoja brata obsojena; ljudje, ju hočejo obesiti. On pove deklici, da sta njegova brata. Ona mu da veliko denarja, da odkupi brata, ktera sta mislila dobiti trs s tim, da sta ljudi ubijala in hiše požigala. On ju odkupi. Zavidala sta sicer svojemu bratu srečo, ali nista mu mogla nič.

Pridejo domu. Neumni usadi trs na vrtu, kjer je prej stal, trs začne dajati vina in očetovo oko prestane solziti in začne se smejati. Jabelko vzraste, začne cvesti, konj začne hrzati, devojka peti, da je bila sama milina in krasota po dvoru. Vse je veselo, vse se raduje in napreduje.

Nekega dne pošlje oče sinove, naj mu prinese z njive tri klasove žita, da bi videl, kaka bo letina. Ko pridejo bratje na polju do studenca, rečeta stareja mlajšemu, naj jima zajame vode, da bi se napila. On poklekne k studencu in hoče za-

jemati, ona dva ga pa pahneta v vodo, da utone. Isti hip pa prestane trs dajati vina, očetovo oko začne solziti, j̄ablan usahne, konj prestane hrzati, deklica začne plakati, vse veselje mine. Ali šantava lisica pride, spusti se v studenec, potegne svojega pobratima iz vode, ga položi na živo travo in on oživi. Ko oživi, spremeni se lisica v lepo deklico in mu pove, da jo je njena mati proklela, ker je bila rešila od smrti njenega naj večega sovražnika: „Prokleta bila, v lisico se spremenila, ter šantucala po treh nogah, dokler ne rešiš svojega dobrotnika od smrti v vodi. Rešila sem te, bratec. Sedaj pa z Bogom!“ Ona gre na svojo stran, neumni pa na svojo, k očetu. Ko stopi v vežo začne trs dajati vina, očetovo oko se smeje, konj hrza, devojka zapoje. Pove očetu, kaj sta mu storila brata in da ga je zakleta deklica rešila in tudi sebe zakletve oprostila. Ko čuje to oče, spodi sinova od sebe. Naj mlajšega pa poroči s zlato devojko, s katero je živel dolgo veselo in zadovoljno.

Golobica s tremi zlatimi peresi.

Moravska.

Nek trgovec umerje in zapusti devetnajst let starega sina. Ta reče svoji materi: „Ljuba mati, jaz pojdem po svetu iskat sreče?“ Mati mu odgovori: „Le pojdi, ljubi sin! Ali ne hodi predolgo po svetu,

stara sem in rada bi videla, ko bi mi ti pomagal v starosti.“

Sin gre po svetu, gre in gre, dokler pride v velik gozd. Dva dni že hodi po gozdu pa še ne vidi ni konca ni kraja. Tretji dan pride pred neko hišo. Bila je videti hiša kakega lovca. Stopi v izbo. Kako se pa ustraši, ko ne najde lovca ampak strašnega človeka sedečega na stolu sredi izbe. Na glavi je imel ščetine mesto las, njegov trebuh bil je kakor vedro, nos mu je visel do trebuha. Bil je čarovnik. Mladenču so se tresle roke in kolena. „Ne boj se, moj sin!“ reče čarovnik. „Po volji si mi, dobre namene imam s teboj. Šel si po svetu, iskat sreče. Pri meni jo najdeš lahko, ako mi služiš zvesto in pošteno celo leto. Ali mi hočeš služiti?“ — Mladeneč si ni upal ugovora. Služi toraj pri čarovniku celo leto. Dobro mu je bilo, gospodar mu ni storil nič žalega.

Ko preteče leto, mu reče čarovnik: „Sedaj ti pa dam plačilo.“ Pelje ga v neznano veliko klet, polno samega zlata, in pravi: „Vzemi tega bogastva kolikor nesti moreš. Kolikor neseš, naj bo tvoje. Da boš pa mogel nesti več, ti nobeden kos zlata ne bo težji kakor pero!“ — Mladeneč si napolni vrečo in vse žepe zlatom. Čarovnik je imel poleg svoje hiše tudi ribnik, v katerem so se kopale tri golobice, ktere so imele po tri zlata peresa. Pelje toraj mladeneča k ribniku, vjame golobico, ktera se je ravno

kopala, mu jo da in reče: „Na golobico, dragocen dar je. To ni golobica, ampak princesinja. Ker me ni hotela ni ona ni njeni sestri za moža, akoravno sem jih rešil in ujel njihovega sovražnika, uklel sem jih in njihova dva brata. Ako ji izpuliš tri zlata peresa, ktera nosi na sebi, rešil jo boš in ti boš lahko srečen žnjo. Peresa pa spravi dobro in ne povej nikomu, da jih imaš in kamo jih shraniš! Le pojdi in spominjaj se me!“

Ni bil to srečnejega človeka kakor mladeneč. S polno vrečo zlata in z golobico gre domu. Ker je že poznal pota po gozdu, pride kmalu k materi. Doma se mu sezida lepo hišo. V zidu da napraviti skrivno luknjo, da bi shrani notri zlata peresa. Potem izpuli golobici tri zlata peresa in pred njim stoji — prekrasna princesinja, že na očeh poznala se ji je sama dobroti. Hitro se poroči žnjo. Bili so srečni vsi: mladeneč, nevesta in mati. Peresa pa shrani v skrivno luknjo in ne pove o njih nikomu, še nevesti ne, le — svoji materi.

Nekega dne odjaha mladeneč od doma. Mati sedi doma pri mladi ženi; ni se mogla nagledati njene lepote, tako vesela je bila. „Kako lepa si, hčerka moja!“ reče. „Ali, mislim, ko bi si utaknila v lasé eno zlatih peres, bila bi še lepša. Sicer mi je prepovedal sin, naj ti ne pravim od te skrivnosti; ali kaj ti bo škodovalo pero, še lepša boš.“ Princesinja se je ustavljala sicer materi; ali ta se ni

dala pregovoriti, prinese zlato pero, princesinja si ga je morala utakniti med lase in — bila je še lepša kakor prej. „Vidiš, ali ti nisem pravila? zavpije mati vesela. Še drugi dve peresi prinesem, moraš si ji utakniti med lase.“

Predno pride mož, deneva jih zopet nazaj.“ — Princesinja se brani, kakor bi slutila nesrečo; ali mati ji ne pusti miru, prinese peresi, princesinja si ju utakne med lase in — na enkrat je bila zopet golobica. Skoz odprto okno odleti in reče: „Slaba vam hvala, ljuba mati, da ste mi dali tri zlata peresa. Le moža še počakam, da se poslovim od njega.“ Žalostna sede na streho in čaka.

Starka stala je kakor okamenela; stala je še na istem mestu, ko stopi sin v izbo. „Z Bogom mož!“ zavpije golobica s strehe. „Lepa, srčna ti hvala za zvesto ljubezen, ali videla se ne bodeva nikdar več!“ S temi besedami odleti. — „Mati, mati, kaj ste storili?“ upije žalosten mladeneč. „Povedali ste ji mojo skrivnost, spravili ste me ob ljubo, ljubo ženo! Z Bogom! Vse svoje bogastvo vam puščam, dosti imate do groba! Jaz grem iskat svoje žene.“

Steče iz izbe. Išče in išče, hribe in doline, gozde in polje preišče ali svoje žene, golobice, ne najde. Ne ve si pomoči več, gre toraj k svojemu staremu gospodarju, k čarovniku z dolgim nosom.

„Ali si zopet tu?“ reče ta, ko stopi žalostni

v njegovo sobo. „Vse vem; slabo si se držal mojega sveta! Pa, ker si bil dober sin, in si povedal svojo skrivnost samo svoji materi, odpuščam ti za ta krat. Tvoja žena je pri svojih sestrah, sto milj od tod v palači s zlato streho. Ali le nekaj ur vsaki dan ima človeško podobo, sicer je golobica.

Ako si srčen zadosti, da si upaš na dolgo pot, spravim te tje.“

Mladenčevo hrepenenje bilo je preveliko; vesel sprejme ponudbo. Čarovnik pa vzame piščalko in zapiska. Na enkrat je bila soba polna malih možičkov, njegovih služabnikov. Čarovnik pomigne enemu kateri je stal zadej v kotu in reče mladenču: „Na tega sedi! nesel te bo v palačo s zlato streho!“ — Možiček stopi k mladenču, ga vzame na ramo in ga upraša: „Kako hitro hočeš leteti; kakor orel? — „Še hitreje, hitreje!“ odgovori nesrečni. — „Kakor puščica, ktera orla doleti?“ upraša maliček. — „Hitreje, hitreje!“ odgovarja mladeneč. — „Tedaj kakor vihra, kedar hrumi črez suho in črez morje?“, upraša mali. „Tako hitro leti,“ odgovori mladeneč. Izbin strop se odpre in maliček z mladenčem zleti vun. Komaj je mogel zavpiti čarovnik še za mladenčem: „Varuj se, ko prideš v palačo, da ne osvobodiš sovražnika, kateri zalezuje tvojo ženo! Ako ga oprostiš proti volji tvoje žene, pomagaj si sam, jaz nečem in ti ne morem pomagati

več!“ Komaj je slišal mladeneč še te besede, tako hitro je letel mali.

Predno pomisli nesrečni mož kaj in kako, bila sta na vrtu palače; mali ga postavi na tla in zgine. Ko se ogleda, zagleda svojo ljubo ženo; vezla je zlate niti, dve golobici, njeni sestri, bili ste pri njej. On ji teče nasproti in ona ga objame ko ga zagleda. „Vendar se še vidiva!“ veselita se oba. „Ali le nekaj ur na dan imam človeško podobo, sicer sem golobica, kakor moji sestri,“ reče princesinja. — „Da te le imam zopet, več si ne želim, ljuba žena,“ odgovarja ji mladeneč. — Bila sta srečna v palači, za cel svet se nista brigala. Tako preteče več tednov.

Nekega dne vzeme princesinja ključe, pelje svojega moža po dvorana in izbah okolo, in mu pokaže vse, kar je bilo videti. Le ene sobe mu ni hotela odpreti in prosi svojega moža tudi, naj je ne odpira nikdar, sicer jima preti pogin. Ko postane zopet golobica, zleti s sestrama v morje, kopat se. Mladeneč pa misli in misli sam pri sebi: „Kaj je vendar v sobi?“ Gre toraj, poišče ključ in odpre sobo. V sobi zagleda zmaja s tremi glavami; visel je odstopa, vsaka glava bila je pripeta na kaveljnu. Pod zmajem stale so tri čaše vode. Mladeneč se prestraši in hoče nazaj; spominjal se je svaritve svoje žene, spominjal se je tudi svarjenja čarovnikovega. Ali zmaj ga prosi prilizno: „Ne boj

se, daj mi čašo vode! Zato ti pustim še enkrat življenje!“ — Mladeneč se da pogovoriti in mu da čašo. Komaj izpije zmaj vodo, mu pade ena glava s kaveljna in on začne prositi zopet: „Daj mi še drugo čašo vode, tudi v drugo ti bom pustil življenje!“ — Mladeneč se da preslepiti, poda mu drugo čašo. Komaj je bila prazna, pade druga glava s kaveljna. Zdajci pa zarujovi zmaj s strašnim glasom: „Sedaj mi pa moraš dati tretjo čašo, ali hočeš ali ne!“ — Prestrašen mu jo da mladeneč. Zmaj izpije vodo, tretja glava mu pade s kaveljna, bil je zopet zdrav, kajti voda je bila živa voda. Zdrav skoči zmaj kviško in zahrumi skoz okno vun, da je zletelo na kosce. Mladeneč je stal še kakor iz kamna, ko priletiti sestri in zavpijete: „Nesrečnež, kaj si storil? Naj hujšega sovražnika svoje žene si osvobodil. Zmaj je ujel tvojo golobico, v grad daleč od tod jo je zaprl, kjer jo bo mučil do sodnega dne!“ — „Zanikrnež!“ toži mladeneč in začne plakati. „Svojo mater sem zmerjal, da je povedala mojo skrivnost, sam sem pa storil iz radovednosti še huje od najhujšega, kar sem mogel storiti. Da bi me mati ne bila rodila!“

Žalosten hodi po palači, kjer njegove golobice ni bilo več. Do čarovnika z dolgim nosom bila je dolga, dolga pot; ni vedel, kaj bi počel. Pride tudi v hlev. Tam najde konja, — enega izmed začaranih bratov princesinje. Konj ga ogovori, ko ga vidi

tako žalostnega: „Smiliš se mi ti in moja sestra, imela sta se tako rada. Ako imaš junaško srce v prsih, sedi na me! Nesem te do gradu zmajevega, naj bo še tako daleč; pojdi in ugrabi mu sestro!“ — „Pa naj mi gre za glavo!“ reče mladeneč in skoči na konja. Letel je žnjim kakor leta orel.

Prideta do zmajevega gradu. Zmaja ravno ni bilo doma. Mladeneč ujame golobico. Ali komaj jo je imel v rokah, komaj je bil zopet na konju, pride zmaj domu. Kmalu zve za zgubo, leti za bežečima, vzame mladencu golobico, ko je bil že skoro pri svoji palači. „Obljubil sem ti,“ zavpije zmaj, „da ti bom pustil življenje enkrat za čašo vode. Puščam ti ga, ali ne vračaj se v drugo!“

Črez nekaj časa reče konj v hlevu zopet mladencu: „Ako imaš junaško srce v prsih, ne straši se, da nama je spodletelo enkrat! Sedi na me; poskusiva v drugo!“ — „Pa naj mi gre za glavo!“ reče mladeneč in skoči na konja. Letel je ž njim kakor puščica z loka. Prideta do zmajevega gradu. Zmaja zopet ni bilo doma. Mladeneč ujame golobico, a komaj jo je imel v rokah, komaj je sedel zopet na konju, pride zmaj domu, kmalu zve, kaj se je zgodilo, zleti za bežečima in ugrabi mladencu golobico, ko je ravno hotel skočiti skoz vrata v grad. „Obljubil sem ti“, zavpije zmaj srdit, „da ti bom pustil življenje za drugo čašo. Puščam ti ga; če pa prideš še enkrat, usmrtim te!“

Mladeneč obupa popolnoma; tožil je noč in dan. Konj mu pa reče zopet: „Svetoval ti bom eno. Vem, kje so mladi krokarji, pojdiva do njihovega gnezda. Delaj, kakor bi jih hotel vzeti iz gnezda. Branili jih bodo stari, ali reci jima, da boš ubil mladiče, ako ti ne prineso žive in mrtve vode. Če ti jo prineseta, prepričaj se prej. Zgrabi mladiča, odtrgaj mu glavo, pomoči ga z vodo in pritisni glavo zopet na truplo. Če se prime glava telesa, je prava mrtva voda. Potem vlij mu vode v kljun; če oživi, je to prava živa voda!“ Mladeneč stori, kakor mu je svetoval konj. Ko sta imela žive vode, reče konj: „Sedaj je pomoči, ako ti je prav in si junak, poskusiva jo še enkrat.“

„Kako bi ne rad, kako bi mi manjkalo poguma, zvesti konj!“ reče mladeneč. „Saj je moja dolžnost, da popravim, kar sem zakrivil, in osvobodim svojo ženo iz zadrege, v katero sem jo spravil sam. Hajdi k zmajevemu gradu!“ Skoči na konja in letela sta kakor vihra, kedar hrumi črez suho in črez morje. Srečno ujame mladeneč golobico, zmaja ni bilo doma; ali komaj jo je imel v rokah, komaj je sedel na konju, pride zmaj domu. Hitro zve, kaj se zgodilo, leti za bežečima, vzame mladenču golobico, ko je bil že pol med vrati palače in strga mladenča na dvoje. Potem se vrne vesel v svoj grad.

Mladeneč bil je mrtev! Ali zvesti konj vzame

vodo, pomoči polovici vanjo, jih pritisne skupaj in primeta se. Potem ulije mladenču vode v usta in ta oživi. „Sedaj pa ne vem pomoči več,“ reče zvesti konj. Trikrat sva poskušala, trikrat je spodletelo. Ali imam še brata onkraj rudečega morja, zaklet je in konj je kakor jaz. Ta je močnejši kakor jaz in zmaj oba. Ako bi nama pomagal on, ubili bi zmaja. Ali težka bo, težka, dobiti ga, kajti on služi pri peklenški Ježibabi.“

„Poskusiva!“ reče mladeneč, nova moč se mu je bila rodila v prsih. „Ako je le še količkaj upanja, ne zapuščaj me, tovariš moj, pomози mi, da zmagam ali pa umerjem.“

„Rad ti pomorem,“ reče konj „bratova ljubezen naj ne bo manja od moževe. Pazi, kaj ti je storiti! Stopi v službo pri Jezibabi za tri dni; za plačilo pa zahtevaj suhega konja, mojega brata. Ježibaba ti bo dala dvanajst konj, da jih paseš. Ali varuj se tega, kar ti da jesti. Kar ti da doma, smeš jesti brez nevarnosti, kar ti bo pa dala na pašo, tega ne jej. Če bi pojel to, zaspal bi, konji bi ti utekli, Ježibaba bi te kaznovala, da bi ne bilo več pomoči zate.“

Odideta. Prideta blizu črnega morja. Ko sta mu že bila blizu, zagleda mladeneč nenavadno veliko muho trepetajočo v pajčevini; ni mogla iz nje. Skoči s konja, stopi k nji pa reče: „Revica, ne moreš se rešiti iz pajčevine. Počakaj, pomagam ti!“

Pajčevina bila je kakor velika mreža; on jo raztrga, muha skobaca iz nje in mu pravi: „Hvala ti dobrosrčni trgovčič, da si mi pomogel! Odtrgaj mi nogo pod trebuhom; če ti bo huda pela, spomni se me, pomogla ti bom.“ — Mladeneč se zasmije sam pri sebi mislé: „Kaj mi bo pomogla muha!“ Vendar vzame njeno nogo in jo shrani.

Ideta dalje. Mladeneč zagleda volka. Rep mu je bil pod drevesom, ni si mogel pomoči, kajti volk ima trd hrbet, ne more se obračati. Mladeneč skoči s konja, odvali klado in volk bil je prost. Volk mu reče: „Hvala ti, dobrosrčni trgovčič, da si mi pomogel. Vzemi si krempelj z moje noge; če ti bo huda pela, spomni se me, pomagal ti bom!“ On mu odreže krempelj pa ga shrani.

Prideta na morski breg. Mladeneč zagleda velikega raka, ležal je na pesku na hrbtu, ni si mogel pomoči. Mladeneč skoči s konja, obrne raka in pomaga mu na noge. Rak mu reče: „Hvala ti, dobrosrčni trgovčič! Kam pa greš?“ — „K Ježibabi unkraj morja.“ — „Dobro, moj sin,“ mu odgovori rak, „napravil ti bom most črez morje, da ti konju ne bo treba plavati tje, nevarno bi bilo za njega. Prej mi pa odtrgaj nogo pod trebuhom; če ti bo huda pela, spomni se me, pomagal ti bom.“ Vzame si mladeneč rakovo nogo in jo shrani. Rak pa zleze v vodo, in hitro prilezejo vsi raki iz morja

vkup, in narede mladenču most, da je mogel črez morje. Zvestega konja pa pošlje domu.

Ni hodil dolgo, kar pride k Ježibabi. Stala je ravno pred svojim gradom, vesela ga je bila. Mladeneč stopi v njeno službo za tri dni; ona mu da dvanajst konj, naj jih pase, pa mu reče: „Pasi jih dobro, da mi ne zgubiš nobenega! Če zgubiš ktereга, natakнем tvojo glavo na kol!“ — Pošlje ga s konji na pašo pa mu da kos kruha, da bi ne stradal. Mladeneč se spomni konjevega sveta, vrže toraj kruh od sebe; vse težave, ktere je bil prebil, kar ni ubogal svarjenja svoje žene, naučile so ga bile poslušati dobrih svetov. Ali kaj mu pomore vse to! Prime ga taka lakota, da si ni vedel pomoči, poišče toraj kos kruha in ga pojé. Komaj ga sne, zaspí in konji se razkropé. Ko se zbudi, ne vidi nobenega več. Začne tožiti: „Kaj mi je pomoglo vse, Ježibaba je prorokovala resnico, da mi pojde za glavo.“

K svoji sreči se spomni muhe; potegne njeno nogo iz žepa. Muha prileti in ga uprašá: „Zakaj tožiš?“ On ji pove svojo nesrečo. „Ne boj se, pomorem ti!“ mu odgovori muha. Hitro pokličé vse druge muhe, te zlete na vse strani in poiščejo konje. Najdejo jih. Tako dolgo brenčé okolo njih, tako dolgo jih zbadajo, da pritekó zopet k pastirju. Vesel jih žene mladeneč domu. Ko ga zagleda Ježibaba in vidi, da so konji vsi tu, mu reče; „Dobro

si pasel konje, nobenega ne manjka!“ Vzame bič in začne biti konje, posebno pa suhega, da mu je viselo meso s kosti. Mladenču se smili konj, ker ga je tepla naj huje in je bil naj bolj suh. Ježibaba pa vzame neko mazilo, namaže konje in bili so drugi dan zdravi, kakor prej.

Drugi dan izroči Ježibaba mladenču zopet dvanajst konj, da mu kos kruha in mu zapove, naj ga sne na paši. On pa zdrobi kruh, ko pride na pašo in ga potepta z nogami. Ali vse mu ni pomoglo nič, tako lačen postane, da si poišče drobtine in jih pojé s prstjo, — tako lakoto bila je poslala Ježibaba nad njega. Kmalu zaspi, konji se razkropé; ko se zbudi, ni bilo videti nobenega več. Začne tožiti, spomni se volka in potegne njegov krempelj iz žepa. Volk priteče in reče: „Ne toži, pomorem ti!“ Zatuli in od vsih strani priteko volkovi v celih trumah. Ko zvedó, kaj je treba, se razkrope na vse strani za konji. Ko jih najdejo, primeta vsakega konja dva volka za ušesa in ga priženeta k pastirju. Ta je bil kaj vesel in žene konje domu. Ko ga zagleda Ježibaba, reče mu zopet: „Dobro si pasel konje, vse si prignal domu;“ Konje pa pretepe z bičem še huje nego prvi dan, potem jim namaže rane, da so ozdravele do dné.

Tretji dan pošlje Ježibaba mladenča zadnji krat na pašo; tudi takrat mu da kos kruha in zapove, naj ga ne meče proč ampak naj ga sne.

Komaj pa pride na pašo, zakoplje kruh [tako globoko, kolikor le more. Ali lakota ga prime zopet, da ga mora izkopati in pojesti. Zaspil: ko se zbudi ni bilo konj več; bili so se poskrili v morje, ker so se bali, da bi jih tepla zopet Ježibaba, ko bi jih našel mladeneč. Tega mladeneč ni vedel, od raka ni upal veliko pomoči. Zato toži še bolje, vendar se spomni raka in potegne njegovo nogo iz žepa. In glej, rak zamrgoli v vodi in vsi drugi raki priplavajo, poiščejo konje in jih ščipljejo tako dolgo, da pritekó k pastirju. Neskončno vesel jih žene mladeneč domu. — Ježibaba ga je že čakala. Še strašneje pa bije konje, da so se dali dobiti, na to jim pa pomaže zopet rane.

Drugo jutro praša Ježibaba mladenča, kako plačilo hoče. On ji odgovori, kakor mu je bil svetoval brat njegove žene. »Drugega ne zahtevam, kakor suhega konja izmed tvoje črede.« — »To bi ne bilo lepo«, reče Ježibaba, »ko bi ti ne dala boljšega plačila za tvojo službo. Naj lepši konj naj bo tvoj!« On pa odvrne: »Nečem drugega kakor suhega.« »Zakaj pa hočeš ravno tega?« vpraša babura, da bi zvedela njegovo skrivnost.. — »Smili se mi,« odgovori pametni, „ker biješ ravno tega vedno naj huje.“ — „Dobro,“ reče Ježibaba zvito, skoraj bi ga bila nadmodrila, „pa naj bo tvoj, ali onega debelega konja ti podarim še po vrhu; suhi

bi te ne prinesel domu.“ On sede na tolstega konja, suhega pa vodi poleg sebe.

Ko pride do vrat, zašepeta suhi konj mladenču: „Hitro skoči name, če ne ti gre za glavo.“ Mladeneč skoči na njega in debeli konj zavpije: „To ti je svetoval sam vrag!“ odtrga se pa zdirja v hlev nazaj. — „Glej“, reče suhi konj, „ko bi bil ostal na debelem konju, vrgel bi te bil med vratmi kviško, razbil bi si bil glavo. Sedaj bi bil mrtev.“

Srečno prideta do palače s zlato streho. Ko ju zagledate golobici, sestrici, letite jima nasproti in letate veseli okolo nju. Ko prideta v hlev, pozdravi ju konj v hlevu: „Dobro došla, sedaj zmagamo! Počivajta tri dni, potem pa, hajdi nad zmaja!“

Tako se zgodi. Četrty dan sede mladeneč na suhega konja. Bil si je pomogel tako, da so mu letele iskre iz oči in iz nozder. Letel je ž njim še hitreje kakor orel, puščiča in veter, kmalu sta bila v zmajevem gradu, zmaja ni bilo doma. Mladeneč ujame golobico. Zmaj pride domu, zve, kaj se je zgodilo in dirja za bežečima. Ravno je hotel zagrabiti mladenča, kateri je bil pridirjal že med vrata svojega gradu, kar ga brcne konj s zadnjima nogama tako hudo, da pade zmaj brez zavesti na tla. Hitro skoči mladeneč s konja, potegne meč iz nožnic, pa mu odseka glavo za glavo. Zmaj se valja v svoji krvi, ne zbudi se več v življenje. Suhi konj in konj iz hleva, kateri je bil priskakal, pa poklekmeta

pred mladenčca in ga prosita, naj odseka glavi tudi njima. Mladeneč se ustraši. „Kako bi mogel to? Kako bi vama, svojima dobrotnikoma, plačal tako! Tega nečem na svojo vest!“ Ali ona dva ne jenjata prositi in pravita, da bo to le njima na dobro. Zato njima odseka glavi in — glej dva lepa princa stojita pred njim. Ta dva vzameta golobici, kateri ste bili sedli njima na ramo, pobožata ju, poljubita ju in mladeneč stori isto svoji golobici in naenkrat so dobile golobice človeško podobo za vselej nazaj, pred njimi stoje tri lepe princesinje, naj lepša pa mladenčeva žena.

Veselja ni bila ne konca ne kraja. Črez nekaj časa se pa poslovita princa, da bi šla po svetu iskat slave in časti. Sestri pa ostanete pri svoji omoženi sestri, da bi ji pomogle, kjer bi bilo treba. Trgovčiču ni manjkalo drugega, kakor matere. Pa tudi ta želja se mu izpolni. Nekega dne se pripelje njegova mati v kočiji s štirimi belimi konji. To je bil storil čarovnik z dolgim nosom. Stanovitnost trgovčičeva bila ga je ganila, ko je bil zvedel o tem, saj je imel dobro srce, akoravno je bil strašen v svoji jezi. Kdor išče sreče, najde jo. Le pazi naj vsak, da je ne izgubi.

Trije zlati lasi Deda-Vseveda.

Česka.

Bilo — ne bilo: Bil je enkrat kralj. Rad se je potikal po gozdih za zverinami. Nekega dne goni jelena tako dolgo, da se zgubi. Bil je sam, pride noč; vesel je bil, da najde kočo. Tu je stanoval ogljar. Kralj ga praša, ali bi mu hotel pokazati pot iz gozda na cesto, dobro bi mu plačal. „I rad bi vam jo pokazal“, reče ogljar, „ali žena je bolna, ne morem od doma. Ali kam hočete po noči? Lezite na hišo v seno, jutri zgodaj vas pa peljem na cesto.“ — Kmalu potem narodi se ogljarju sin. Kralj je ležal na hiši, ni mogel zaspati. O pol noči zapazi spodaj v izbi svitlobo. Pogleda skoz luknjo v stropu in gleda: Ogljar je spal, žena ležela je v omedlevici, poleg deteta so pa stale tri stare ženice, belo oblečene; vsaka je imela v roki gorečo svečo. Prva reče: „Jaz dajem temu detetu, da pride v velike nevarnosti.“ Druga reče: „Jaz mu pa dajem, da jih premaga vse in naj dolgo živi?“ — Tretja pa; „Jaz mu dajem za ženo hčerko, ktera se je rodila danes kralju, kateri tu zgoraj na senu leži.“ Na to ugasnejo ženice sveče, vse postane tiho. Bile so Sojenice.

Kralju je bilo, kakor bi mu bil kdo porinil meč v prsi. Do jutra ne zatisne očesa; premišljuje kaj in kako? da bi se ne zgodilo, kar je slišal. Ko se zdani, začne plakati dete. Ogljar ustane, pa

vidi, da mu je zaspala žena za večnost. „Oh uboga sirota, toži, „kaj počnem sedaj s teboj?“ „Daj mi otroka“, reče kralj. „jaz bom skrbel za njega, da mu bo dobro; tebi pa dam penez toliko, da ti ne bo treba, do smrti oglja kuhati.“ —

Ogljar je bil zadovoljen in kralj mu obljubi, da bo poslal po dete.

Ko pride do svojega grada, povedo mu z velikim veseljem, da se mu je rodila po noči krasna hči. Bilo je ravno to noč, ko je videl sam tri Sojenice. Kralju se pomrači čelo, pokliče svojega služabnika ter mu reče: „Pojde tje v gozd; v koči stanuje ogljar; daj mu te peneze on ti bo pa dal malo dete. Vzemi dete in utopi ga na potu nazaj. Ako ga ne utopiš, boš sam vodo pil!“ — Služabnik gre, dene dete v košek in ko pride do reke, vrže ga s koškom v vodo. — „Lehko noč, nezvani zet!“ reče kralj, ko mu pove služabnik, kaj je storil. Kralj je mislil, da sa je utopilo dete, ali ni se utopilo. Plavalo je v košku po vodi, kakor bi ga kdo zibal in spalo je, kakor bi mu mati popevala. Priplava do kočice nekega ribiča. Ribič je sedel na bregu, delal je mreže. Zagleda plavati nekaj po reki, skoči v čoln in potegne dete v košku na suho. Prinese ga svoji ženi in reče: „Vedno si hotela imeti otroka; tu ga imaš: prinesla nama ga je voda.“

Reka teče, leta minejo, z deteta postane krasen mladeneč, da mu daleč okolo ni bilo enakega.

Enkrat po letu zgodi se, da je jahal tod kralj sam. Bilo je soparno, bil je žejen; zato gre k ribiču, da bi mu dali čerstve vode. Ko mu pri- nese Plavaček vode, zagleda si kralj v njega. „Lepega mladenča imaš, ribič“, reče, „ali je to tvoj sin?“ — „Tje, pa tudi ni“ odgovori ribič, „ravno je tega dvaj- set let, kar je priplaval po reki v košku kot malo dete, odredili smo si ga.“ — Kralj obledi kakor stena; videl je, da je isti, kterega je bil dal utopiti. Ali hitro se zbere, skoči s konja in pravi: „Treba mi je posla v moj grad, nikoga nimam seboj: ali more iti ta mladeneč tje?“ — „Vaša kraljeva mi- lost zapoveduje, mladeneč pojde“, reče ribič. Kralj sede in napiše svoji ženi kraljici list: „Tega mladenča kterega ti pošiljam, daj zabosti koj z mečem. Moj sovražnik je. Ko pridem domu, naj bo storjeno. Taka je moja volja.“ Zloži pišmo, ga zapečati in pritisne svoj prstan nanj.

Plavaček se napravi s pismom koj na pot. Moral je skoz velik gozd. Predno pomisli, pride s pota in se zgubi. Hodi iz hoste v hosto, kar se začne delati noč. Sreča staro ženico: „Kam pa, Plavaček, kam pa?“ — „S pismom grem v kraljev grad, zgubil sem se. Mati, bi mi ne mogli povedati, kod pridem na cesto?“ — „Danes tako ne prideš več tje, tema je“, reče starka, „ostani pri meni črez noč; saj ne boš pri tujih ljudeh, tvoja botra sem“. — Mladeneč jo uboga; komaj sta bila šla nekoliko korakov, za-

gledata pred seboj lepo hišico, kakor bi bila zrasla iz tal. Po noči, ko je spal Plavaček potegne mu starka pismo iz žepa in mu dene v žep drugo, v katerem je bilo zapisano; „Tega mladenča ktereга ti pošiljam, daj poročiti koj z najino hčerko; ta je moj zet. Ko pridem domu, naj bo storjeno. Taka je moja volja.“

Ko prečita kraljica pismo, reče pripraviti hitro svatbo. Obe, kraljica in kraljičina se niste mogli nagledati ženina, tako ljub jima je bil. Hitro so oženili Plavačka s kraljičino.

Črez nekoliko dni pride kralj domu. Ko pride in vidi, kaj se je zgodilo, razsrđi se nad kraljico, da je to storila. „Saj si mi poročil sam, naj ga dam poročiti z najino hčerjo, predno se vrneš!“ odgovori mu kraljica in mu da pismo. Kralj vzeme pismo, ogleda pisavo, pečat, papir, — vse je bilo njegovo. Pokliče zeta in ga uprašā, kaj in kako, kod je bodil? Plavaček pove, kod je hodil, da se je zgubil v gozdu in prenočil pri svoji stari botri. — „Kakošna je pa bila?“ — „Taka in taka.“ — Kralj spozna z njegovih besed, da je to ista žena, ktera je bila prisodila pred dvajsetimi leti njegovo hči ogljarjevemu sinu. Misli, misli, pa reče: „Kar se je zgodilo, ne da se zmeniti, ali tako ne moreš biti moj zet. Ako hočeš imeti mojo hči, moraš ji prinesti tri zlate lase Deda-Vseveda.“ Mislil je, da se tako svojega neljubega zeta naj leže znebi.

Plavaček se poslovil od svoje neveste in gre — kod in kam? ne vem; ali ker mu je bila Sojenica botra, našel je lahko pravo pot. Gre dolgo in daleč, čez gore in doline, čez vode in brodo-ve, pa pride k črnemu morju. Tu zagleda čoln in v njem brodnika. „Pozdravi te Gospod Bog, stari brodnik!“ — „Daj to Gospod Bog, mladi popotnik! kam pa?“ — „K Dedu-Vsevedu po tri zlate lase.“ — „Hoho, takega posla že davno čakam. Dvajset let že prevažam ljudi, ali nikdo me ne osvobodi. Ako mi obljubiš, da boš prašal Deda-Vseveda, kedaj bode konec mojega dela, prepeljem te.“ Plavaček mu obljubi to in brodnik ga pelje na oni kraj.

Po tem pride v veliko mesto, ali bilo je vse žalostno. Pred mestom sreča starca; imel je v roci palico, komaj je lezel. „Pozdravi te Gospod Bog, starček!“ — „Gospod Bog daj, mladeneč! kam pa greš?“ — „K Dedu-Vsevedu po tri zlate lase!“ — „Aj, aj, takega posla čakam že dolgo; koj te moram peljati k našemu kralju.“ — Ko prideta tje, reče kralj: „Slišim, da greš k Dedu-Vsevedu. Imeli smo tu jablan, nosila je jabelka. Kedar je kdo snedel jabelko, pa če je bil že tudi nad grobom, omladel je, in postal je kakor mladeneč. Od dvajset let sem pa ne nosi jablan več nobenega sadu. Ako mi obljubiš, da prašaš Deda-Vseveda, ali je za nas še kaka pomoč, plačam te kraljevo.“ — Plavaček obljubi in kralj ga spusti milostivo.

Po tem pride v drugo veliko mesto. Bila je tu pomrla že skoro polovica ljudi. Ne daleč od mesta zakopoval je sin svojega mrtvega očeta, solze kakor grah, padale so mu z lic. „Pozdravi te Gospod Bog, žalostni pogrebec!“ reče Plavaček. — „Gospod Bog daj, dobri popotnik! Kam pa greš?“ — „K Dedu-Vsevedu po tri zlate lase.“ — „K Dedu-Vsevedu? Škoda, da nisi prišel prej. Ali naš kralj čaka že dolgo takega posla; moram te peljati k njemu.“ Ko prideta tje, reče kralj: „Čujem, da greš k Dedu-Vsevedu. Imeli smo tu studenec, tekla je iz njega živa voda. Kdor se je je napil, pa naj bi bil že umiral, koj je ozdravel, in ko bi bil že mrtev, pa bi ga pokropili s to vodo, koj bi vstal in hodil. Ali dvajset let je že, kar se je posušila voda. Ako mi obljubiš, da prašaš Deda-Vseveda, ali je že kaka pomoč za nas, kraljevo te plačam.“ — Plavaček obljubi in kralj ga spusti milostivo.

Po tem ide dolgo in daleč po črnem gozdu. Na sredi gozda zagleda veliko zeleno trato, polno krasnih cvetic. Na trati pa zlat grad. Bil je grad Deda-Vseveda, bliskal se je kakor bi gorel. Plavaček gre v grad, ali ne najde nikogar, le v nekem kotu staro ženico; sedela je in predla. „Pozdravljam te, Plavaček, veselim se, da te zopet vidim.“ Bila je njegova botra, pri kateri je bil ostal črez noč, ko je nosil pismo. „Kaj te je pa prineslo sem?“ „Kralj reče, da bi bil zastonj njegov zet, poslal me je po

tri zlate lase Deda-Vseveda.“ — Starka se nasmeje pa reče: „Ded-Vseved je moj sin, jasno Solnce. Zjutraj je fantič, o poldne mož, zvečer pa starec. Jaz ti preskrbim tri zlate lase z glave njegove, da ne bom zastonj tvoja botra. Ali tak, kakoršen si, ne moreš ostati tu. Moj sin je sicer dobra duša, ali kedar pride zvečer lačen domu, moglo bi se zgoditi, da te speče in za večerjo pojé. Tu je prazna kad, poveznem jo na te.“ — Plavaček jo prosi še, naj bi prašala Deda-Vseveda za tri reči, ktere je bil obljubil na potu, da bo prinesel odgovor. — „Bom že prašala“, reče starka, „pazi, kaj poreče.“

Na enkrat zahruje zunaj veter; skoz zapadno okno prileti Solnce, starček s zlato glavo. „Duham, duham človečino!“ zavpije, „nekoga imaš tu, mati?“ — „Zvezda dnevna! koga bi pa mogla imeti tu, da bi ga ti ne videl? Ali taka je: celi dan letaš po božjem svetu, tam se naduhaš človečine; ni čudo, da jo še duhaš, ko prideš zvečer domu.“ Starček ne reče nič na to, ampak sede k večerji.

Po večerji položi svojo zlato glavo starki v naročje in zadremlje. Ko vidi starka, da je že zaspal, utrga mu en zlat las in ga vrže na zemljo — las zasvoni kakor struna. „Kaj češ, mati?“ vpraša starec. — „Nič, sinko, nič! dremala sem in snula sem čudne sanje.“ — „Kaj se ti pa je senjalo?“ — Senjalo se mi je o nekem mestu. Imeli so tam studenec žive vode: kdor se je je napil, ozdravel

je; pa če bi bil umrl in bi ga bili poškropili s to vodo, oživel je. Ali od dvajset let sem voda ne teče več; ali je kaka pomoč, da bi tekla zopet?“ — „Lahka je pomoč: v studencu na izvirku sedi žaba, ne daje vodi teči; ako ubijejo žabo in studenec očistijo, poteče voda kakor prej.“ —

Ko starček zopet zaspi, utrga mu starka drugi las in ga vrže na tla. „Kaj ti je, mati?“ — „Nič, sinko, nič! dremala sem in čudne sanje sem senjala. Bila sem v mestu. Imeli so tam jablan, rodila je jabelka: kdor je postaral, pa je snel jabelko, omladel je. Ali od dvajset let sem ne rodi več sadu: ali je kaka pomoč?“ „Lahka je pomoč. Pod jablano leži gad, vso moč ji jemlje. Če ga ubijejo in jablan presade, rodila bo kakor prej.“

Starček zaspi zopet in starka mu utrga tretji las. „Kaj me ne puščaš spati mati?“ reče starec in hoče ustati. — „Leži, sinko, leži! ne huduj se, nisem te zbudila rada. Ali zadremala sem in senjala sem zopet čudne sanje. Senjalo se mi je o brodniku na črnem morju. Dvajset let že prevaža ljudi, pa ga nikdo ne osvobodi. Kedaj bo konec njegovega dela? — „Neumne matere sin je! ako da drugemu veslo v roke in skoči sam na breg, bode ta brodnik. Ali sedaj pusti me v miru: zjutraj moram zgodaj ustati, da grem sušit solze, ktere toči kraljeva hči vsako noč za svojega moža, oglarjevega sina, kterega je poslal kralj po moje tri zlate lase.“

Za rano zabuči zvunaj veter, v naročji svoje matere zbudi se na mesto starčeka, krasno zlato-laso dete, božje Solnčice. „Z Bogom“! reče svoji materi pa zleti skos vshodno okno vun. Starka pa odvezne kad in reče Plavačku: „Tu imaš tri zlate lase, kaj je pa rekel Ded-Vseved na tri vprašanja, to že tako veš. Pojdi z Bogom! več me ne boš videl, saj tega ne trebaš več“. Plavaček se zahvali starki prav lepo in odide.

Ko pride do prvega mesta, upraša ga kralj, kako novico prinaša. — „Dobro!“ reče Plavaček, pustite očistiti studenec in ubiti žabo, ktera sedi na ižvirku, pa vam bo tekla voda kakor prej.“ — Kralj ukaže hitro storiti tako in ko vidi, da teče voda zopet s polno močjo, podari Plavačku dvanajst konj belih kakor labudi in na njih toliko zlata in srebra in dragega kamenja, kolikor so mogli nositi.

Ko pride do drugega mesta, upraša ga kralj, kakošno novico prinaša. — „Dobro!“ reče Plavaček, „pustite izkopati jablan, na korenu najdete gada, tega ubite; po tem ušadite jablan drugam in rodila vam bo sad kakor prej.“ Kralj ukaže storiti to in jablan se odene po noči s cvetjem kakor bi jo bilo posuli s rožami. Kralj je bil tega zelo vesel in podari Plavačku dvanajst konj vrancev, črnih kakor krokarji in na njih toliko bogatstva, kolikor so ga mogli nositi.

Plavaček gre dalje. Ko pride do črnega morja, upraša ga brodnik, ali je zvedel, kedaj bo osvo-

bojen. „Zvedel sem“, reče Plavaček, „ali pelji me prej na uno stran, pa ti povem“. — Brodnik se je obotavljal sicer, ko pa vidi, da mu druge pomoči, ni prepelje črez morje njega in njegovih štiri in dvajset konj. „Ako boš sedaj prevažal koga“, reče Plavaček, daj mu veslo v roke in skoči na breg, pa bode ta brodnik mesto tebe.

Kralj svojim očem ni hotel verjeti, ko mu prinese Plavaček tri zlate lase Deda-Vseveda, hči njegova je pa plakala, ne od žalosti ampak od veselja, da se je vrnil zopet. „Kje si pa dobil te konje in toliko bogastva? upraša ga kralj. — „Prislužil sem si vse to“, reče Plavaček in pove kako je pomogel temu kralju do jabelk, ktera delajo iz starih ljudi mlade, drugemu kralju pa do žive vode, ktera ozdravlja bolne in oživlja mrtve. — „Mladeča jabelka živa voda!“ pravi kralj na tihem; ko bi snel jabelko, omladel bi, in ko bi umrl tudi, ta voda bi me oživila.“ Hitro se odpravi na pot po mladeča jabelka in po žive vode — ali ni se še vrnil.

Tako je postal oglarjev sin zet kraljev, kakor je bila prisodila Sojenica, kralj — pa prevažata še vedno ljudi črez črno morje!

Verleger W. J. Arkell

Russell B. Harrison

110 Fifth Avenue, New York

Printed by Reginald Schöndor

Frank Leslie's Illust. Weekly

COBISS 2042200

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000426998